

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ

Του κ. ΜΑΤΘΑΙΟΥ Ι. ΛΑΜΠΡΙΝΙΔΗ *

1. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΚΑΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ. ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

1.1. Η Κεϋνσιανή θέση

Η θεωρία του Κέϋνς και των οπαδών του αναμφίβολα αποτέλεσε το κέντρο των συζητήσεων που έγιναν μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο σχετικά με τα αίτια της ύφεσης και του πληθωρισμού και την κρατική πολιτική για την αντιμετώπιση των δύο αυτών μορφών οικονομικών διαταραχών. Σύμφωνα με την Κεϋνσιανή θεωρία, οι οικονομικές διαταραχές δημιουργούνται κατά πρώτο λόγο στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας και έχουν την πηγή τους στις διακυμάνσεις της ενεργής ζήτησης που προκαλεί κυρίως η αστάθεια των ιδιωτικών επενδύσεων. Επιπλέον, σύμφωνα με την Κεϋνσιανή άποψη, οι κυβερνήσεις των καπιταλιστικών χωρών έχουν στη διάθεση τους μέσα οικονομικής πολιτικής, τόσο «αυτόματης» όσο και «διακριτικής», με τα οποία μπορούν, αν όχι να εξαλείψουν τελείως, οπωσδήποτε να μειώσουν σημαντικά το εύρος των διακυμάνσεων στην ενεργή ζήτηση που προκαλούν τις οικονομικές υφέσεις και πολλές από τις πληθωριστικές εξάρσεις. Στο εμπειρικό επίπεδο, οι Κεϋνσιανοί οικονομολόγοι επιχειρηματολογούν ότι η σταθεροποιητική πολιτική που στηρίζεται αποκλειστικά στους αυτόματους σταθεροποιητές, από μόνη της, είναι ανεπαρκής. Για να έχει ουσιαστικά αποτελέσματα, η σταθεροποιητική πολιτική πρέπει να χρησιμοποιεί και μέτρα διακριτικής παρέμβασης, τόσο στο δημοσιονομικό όσο και στο νομισματικό τομέα.

Την μέχρι τώρα αδυναμία της σταθεροποιητικής πολιτικής να εξαλείψει τις

* Επίκουρου καθηγητή της Παντείου Α.Σ.Π.Ε. Ευχαριστώ τους Ζ. Δεμαθά, Δ. Καραγιωργα, Γ. Σακέλλη και ιδιαίτερα τον Γ. Σεραφετινίδη για την εποικοδομητική τους κριτική και τα ενθαρρυντικά τους σχόλια.

οικονομικές διαταραχές οι Κεϋνσιανοί οικονομολόγοι την απέδωσαν κυρίως σε γνωστικές ελλείψεις και σε αδυναμίες του πολιτικού συστήματος. Η σημερινή γνώση της λειτουργίας της οικονομίας δεν επιτρέπει στις κυβερνήσεις να προβλέψουν τέλεια τις διακυμάνσεις στην ενεργή ζήτηση του ιδιωτικού τομέα ώστε να πάρουν έγκαιρα μέτρα για να τις εξουδετερώσουν. Επιπλέον, το θεσμικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο παίρνονται οι αποφάσεις για την αλλαγή της οικονομικής πολιτικής στις κοινοβουλευτικές δημοκρατίες, δεν παρουσιάζει την ευελιξία που χρειάζεται για την άσκηση της άριστης σταθεροποιητικής πολιτικής που θα οδηγούσε σε ανάπτυξη χωρίς υφέσεις και εξάρσεις.

1.2 Η Κριτική του Φρήντμαν

Από τους μη Μαρξιστές οικονομολόγους που έκαναν κριτική των Κεϋνσιανοί θέσεων, αναμφισβήτητα, ο Φρήντμαν είναι εκείνος του οποίου οι θέσεις είχαν την μεγαλύτερη απήχηση τόσο στις θεωρητικές συζητήσεις όσο και στην οικονομική πολιτική, ιδιαίτερα στην τελευταία δεκαετία¹. Παίρνοντας μία θέση diametrically αντίθετη από την Κεϋνσιανή, ο Φρήντμαν υποστηρίζει ότι η ελεύθερη λειτουργία του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη δυνατή οικονομική σταθερότητα. Ειδικότερα, στη παρούσα φάση της γνώσης που υπάρχει για την λειτουργία του οικονομικού συστήματος, οι κυβερνήσεις των καπιταλιστικών χωρών δεν είναι σε θέση να ασκήσουν διακριτική σταθεροποιητική πολιτική η οποία θα είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση της σοβαρότητας των οικονομικών διαταραχών που δημιουργεί η λειτουργία του ιδιωτικού τομέα. Κατά τον Φρήντμαν, οι μεταπολεμικές οικονομικές διαταραχές είναι αποτέλεσμα κυρίως της αποσταθεροποιητικής επίδρασης της διακριτικής πολιτικής των κυβερνήσεων. Οι δυτικές οικονομίες, σύμφωνα με την άποψη αυτή, θα παρουσίαζαν πολύ μικρότερες διακυμάνσεις αν οι κυβερνήσεις δεν προσπαθούσαν ν' ασκήσουν διακριτική σταθεροποιητική πολιτική αλλά, αντίθετα, διατηρούσαν ισοσκελισμένο τον κρατικό προϋπολογισμό και αύξαιναν την προσφορά του χρήματος μ' ένα συγκεκριμένο σταθερό ρυθμό.

1.3 Οι θεωρίες του Πολιτικού - Οικονομικού Κύκλου

Μια τελείως διαφορετική ερμηνεία της ύπαρξης οικονομικών διαταραχών παρά την άσκηση διακριτικής παρεμβατικής πολιτικής παρουσιάζουν οι θεωρίες του πολιτικού - οικονομικού κύκλου. Το κοινό επιχείρημα των θεωριών αυ-

(1) Για μια συνοπτική παρουσίαση των θέσεων του Φρήντμαν βλέπε Friedman (1970).

τών είναι ότι σε πολλές περιπτώσεις οι κυβερνήσεις των καπιταλιστικών χωρών δεν θέλουν να επιδράσουν σταθεροποιητικά στην οικονομία αλλά, αντίθετα, προκαλούν οι ίδιες εκούσια κυκλικές διαταραχές. Για το λόγο που γίνεται αυτό υπάρχουν δύο ερμηνείες, μια μαρξιστική και μια μετακεϋνσιανή. Σκοπός αυτού του άρθρου είναι η ανάλυση των μετακεϋνσιανών θεωριών που παρουσιάστηκαν στην δεκαετία του 1970 για να ερμηνεύσουν την εκούσια δημιουργία εναλλαγών ύφεσης και έξαρσης από τις κυβερνήσεις των καπιταλιστικών δημοκρατιών. Η λεπτομερής παρουσίαση των θέσεων των Μαρξιστών που έχουν γράψει γι' αυτό το θέμα αποτελεί αντικείμενο ενός επόμενου άρθρου. Εδώ οι μαρξιστικές θέσεις θα παρατεθούν πολύ συνοπτικά προκειμένου να επιχειρηθεί μία αξιολόγηση της ερμηνευτικής ικανότητας των μετακεϋνσιανών θεωριών.

Οι κυριότερες μετακεϋνσιανές ερμηνείες του πολιτικού - οικονομικού κύκλου είναι του Lindbeck (1975 και 1976), του Nordhaus (1975) και του MacRae (1977). Οι ερμηνείες αυτές βασίζονται σε δύο επιμέρους θεωρίες: στην τροποποιημένη θεωρία του Downs (1957) για τη συμπεριφορά των ψηφοφόρων και των κομμάτων στις δικομματικές κοινοβουλευτικές δημοκρατίες (που παρουσιάζονται στα δύο επόμενα τμήματα αυτής της εργασίας) και στην τροποποιημένη θεωρία του Phillips για την ύπαρξη μιας δυναμικής ανταγωνιστικής σχέσης ανάμεσα στην ανεργία και το πληθωρισμό (που παρουσιάζεται στην § 4). Συνδυάζοντας αυτές τις δύο θεωρίες, οι παραπάνω οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι, όσο πλησιάζουν οι εκλογές, οι κυβερνήσεις προσπαθούν να αυξήσουν τη δημοτικότητα τους τονώνοντας την οικονομία και αυξάνοντας το διαθέσιμο ιδιωτικό εισόδημα και την απασχόληση. Αυτό, πολλές φορές, οδηγεί σε έξαρση του πληθωρισμού, ειδικά μετά τις εκλογές. Τότε, οι κυβερνήσεις παίρνουν αντιπληθωρικά μέτρα τα οποία οδηγούν σε μείωση του ρυθμού μεταβολής του πραγματικού διαθέσιμου ιδιωτικού εισοδήματος και αύξηση της ανεργίας, τα οποία και αντιστρέφουν όταν πλησιάζουν οι επόμενες εκλογές. Αφού παρουσιαστεί στη § 5 ο μηχανισμός με τον οποίο οι κυβερνήσεις δημιουργούν εκούσια κυκλικές εναλλαγές οικονομικής έξαρσης και ύφεσης, με σκοπό τη μεγιστοποίηση των πιθανοτήτων επανεκλογής τους, γίνεται, στην § 6, μια ανάλυση των δυνατοτήτων εφαρμογής της θεωρίας του εκλογικού - οικονομικού κύκλου στις πολυκομματικές κοινοβουλευτικές δημοκρατίες. Στην § 7, παρουσιάζονται μερικές εμπειρικές διερευνήσεις σχετικά με τον εκλογικό - οικονομικό κύκλο. Ακολουθούν, στην § 8, κριτικές παρατηρήσεις και, στην § 9, τα συμπεράσματα της εργασίας.

2. Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΨΗΦΟΦΟΡΩΝ : ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΣΤΑ ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Οι θεωρίες του εκλογικού - οικονομικού κύκλου αφορούν τα δικομματικά δημοκρατικά συστήματα στα οποία οι ψηφοφόροι έχουν να επιλέξουν ανάμεσα σε δύο πολιτικά κόμματα : το κόμμα που κυβερνάει και το κόμμα που βρίσκεται στην αντιπολίτευση. Σύμφωνα με την άποψη που υιοθετούν οι θεωρητικοί του εκλογικού - οικονομικού κύκλου², στα δικομματικά καθεστώτα, «ως ένα σημείο τουλάχιστο η ψήφος αποτελεί μια επιλογή ανάμεσα σε δύο εναλλακτικές ομάδες διακυβέρνησης της χώρας³», Όταν ο ψηφοφόρος είναι ικανοποιημένος [από την πρόσφατη πολιτική της κυβέρνησης, ψηφίζει υπέρ του κυβερνώντος κόμματος, ενώ όταν είναι δυσαρεστημένος, ψηφίζει για την αντιπολίτευση.

Προκειμένου να τοποθετηθούν απέναντι στην πολιτική του κυβερνώντος κόμματος, οι ψηφοφόροι, εκτός από διάφορους άλλους παράγοντες, παίρνουν σοβαρά υπόψη τους και την πρόσφατη κατάσταση της οικονομίας. Πάνω σ' αυτό, υπάρχουν δύο κατηγορίες εμπειρικών δεδομένων ; (α) Μελέτες που συσχετίζουν τα αποτελέσματα των εκλογών με τις πρόσφατες οικονομικές εξελίξεις στην περίοδο πριν από τις εκλογές⁴. (β) Αναλύσεις της επίδρασης που ασκούν οι δείκτες της τρέχουσας οικονομικής δραστηριότητας στις δημοσκοπήσεις που γίνονται στη διάρκεια ολόκληρης της περιόδου μεταξύ δύο εκλογών⁵. Για τις δημοσκοπήσεις, θεωρείται ότι ισχύει το ίδιο που ισχύει για τις εκλογές. Αυτοί που ρωτιούνται τοποθετούνται θετικά ή αρνητικά απέναντι στη κυβέρνηση ανάλογα με το κατά πόσο είναι ικανοποιημένοι από τις πρόσφατες οικονομικές (και άλλες) εξελίξεις.

Τ' αποτελέσματα των μελετών αυτών μπορούν να συνοψιστούν ως εξής : (α) Το ποσοστό των ψήφων υπέρ του κυβερνώντος κόμματος συσχετίζεται θετικά με το ρυθμό αύξησης του κατά κεφαλή πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών και αρνητικά με την ανεργία και τον πληθωρισμό, (β) Όταν τοποθετούνται απέναντι στην οικονομική πολιτική της κυβέρνησης με την ψήφο τους ή την

(2) Η κλασική παρουσίαση της πολιτικής θεωρίας για τη συμπεριφορά των ψηφοφόρων που χρησιμοποιούν οι θεωρητικοί του εκλογικού - οικονομικού κύκλου είναι του Kramer (1971). Βλ. επίσης Downs (1957), κυρίως κεφάλαιο 3, και Nordhaus (1975), σελ. 171 - 175.

(3) Kramer (1971), σελ. 133 (μετάφραση δική μου).

(4) Οι μελέτες αυτές έχουν γίνει κυρίως για τις ΗΠΑ.. Βλ. Kramer (1975), Tufte (1978) και Fair (1978). Επίσης τις επισκοπήσεις του Frey (1975 και 1978).

(5) Για τις ΗΠΑ, βλέπε Frey και Schneider (1978α) και Tufte (1978). Για το Ηνωμένο Βασίλειο, βλέπε Goodhard και Bhansali (1970) και Frey και Schneider (1978β).

απάντηση τους στις δημοσκοπήσεις, οι πολίτες δίνουν περισσότερο βάρος στην οικονομική κατάσταση της χρονιάς που κάνουν την επιλογή τους και λιγότερο βάρος στην οικονομική κατάσταση των περασμένων χρόνων. Όσο μακρύτερα στο παρελθόν πραγματοποιήθηκε ένα ποσοστό ανεργίας ή ένας ρυθμός πληθωρισμού, τόσο λιγότερο το υπολογίζουν στη στάθμιση που κάνουν. Κατά μίαν άποψη μάλιστα, οι ψηφοφόροι παίρνουν υπόψη τους μονάχα την οικονομική κατάσταση της χρονιάς που γίνονται οι εκλογές⁶.

Σύμφωνα με τη θεωρία του εκλογικού - οικονομικού κύκλου, οι ψηφοφόροι επιπλέον αγνοούν την ύπαρξη διαρθρωτικών σχέσεων ανάμεσα στο πληθωρισμό, την ανεργία και την αύξηση του πραγματικού εισοδήματος⁷. Αυτό σημαίνει ότι οι ψηφοφόροι, στο σύνολο τους, δεν είναι σε θέση να συγκρίνουν την απόδοση των υπευθύνων για τη διαμόρφωση της οικονομικής πολιτικής με τις αντικειμενικές δυνατότητες που επιτρέπει π.χ. η ύπαρξη της δυναμικής σχέσης Phillips (βλ. § 4). Αγνοώντας τις διαρθρωτικές σχέσεις της οικονομίας, οι ψηφοφόροι δεν παίρνουν υπόψη τους τις επιπτώσεις που θα έχει η προεκλογική πολιτική στην ανεργία και τον πληθωρισμό μετά τις εκλογές.⁸

Οι ψηφοφόροι, επομένως, αξιολογούν τις ικανότητες και τις προτιμήσεις των κυβερνήσεων συγκρίνοντας την τρέχουσα κατάσταση της οικονομίας με την κατάσταση της στο πρόσφατο παρελθόν. Όταν, τη χρονιά των εκλογών, αυξάνεται η ανεργία και ο πληθωρισμός ή μειώνεται ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού διαθέσιμου ιδιωτικού εισοδήματος, οι ψηφοφόροι θεωρούν την κυβέρνηση υπεύθυνη και αυξάνεται ο αριθμός των ψήφων υπέρ του αντιπολιτευόμενου κόμματος. Όταν, αντίθετα, στην περίοδο αμέσως πριν από τις εκλογές έχει αυξηθεί ο ρυθμός μεταβολής του πραγματικού διαθέσιμου ιδιωτικού εισοδήματος ή έχει μειωθεί η ανεργία ή ο πληθωρισμός, οι ψηφοφόροι θεωρούν ότι η βελτίωση αυτή είναι αποτέλεσμα καλής κυβερνητικής πολιτικής και περισσότεροι από αυτούς τοποθετούνται ευνοϊκά απέναντι στο κόμμα που κυβερνάει.

3. Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ : ΔΗΜΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Στη διαμόρφωση της οικονομικής τους πολιτικής οι κυβερνήσεις επηρεάζονται από τρεις κατηγορίες παραγόντων :

(6) Βλ. Fair (1978) και Frey (1978).

(7) Βλ. Nordhaus (1975), σ. 172.

(8) Βλ. Nordhaus (1975), σ. 182 και MacRae (1977).

- (α) Παράγοντες Δημοτικότητας. Σύμφωνα με τη θεωρία του Downs⁹ τα πολιτικά κόμματα ενδιαφέρονται πρωταρχικά για τα αποτελέσματα των εκλογών τις οποίες και θέλουν να κερδίσουν. Γνωρίζοντας τις προτιμήσεις των ψηφοφόρων για ψηλούς ρυθμούς αύξησης του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος και για χαμηλούς ρυθμούς ανεργίας και πληθωρισμού, οι κυβερνήσεις διαμορφώνουν την οικονομική τους πολιτική έτσι ώστε να επηρεάσουν τους παραπάνω δείκτες της οικονομικής κατάστασης κατά ένα τρόπο που να μεγιστοποιεί τις πιθανότητες επανεκλογής τους¹⁰.
- (β) Ιδεολογικούς Παράγοντες. Στις περιπτώσεις κυρίως που πιστεύουν ότι η επανεκλογή τους είναι εξασφαλισμένη, οι κυβερνήσεις διαμορφώνουν την οικονομική τους πολιτική έτσι ώστε να προωθήσουν τους ιδεολογικούς τους στόχους. Στα δικομματικά συστήματα η κυριότερη ιδεολογική διαφορά ανάμεσα στα συντηρητικά και τα εργατικά ή σοσιαλιστικά κόμματα αφορά το μέγεθος του δημόσιου τομέα. Τα τελευταία ευνοούν την επέκταση του δημόσιου τομέα, ενώ τα πρώτα ευνοούν τη συγκράτησή του. Γι' αυτό, όταν θεωρούν εξασφαλισμένη την επανεκλογή τους, οι συντηρητικές κυβερνήσεις γενικά αυξάνουν τις δημόσιες δαπάνες λιγότερο από τις σοσιαλιστικές¹¹.
- (γ) Τεχνοκρατικούς Παράγοντες. Σε αντίθεση με τους ψηφοφόρους, οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής έχουν επίγνωση των διαρθρωτικών σχέσεων που υπάρχουν ανάμεσα στις μακροοικονομικές μεταβλητές. Γι' αυτό, όταν προσπαθούν να επηρεάσουν ευνοϊκά μίαν από αυτές
- (9) «Οι πολιτικοί... ωθούνται α/ίό την δίψα για δύναμη, γόητρο και υλικά οφέλη καθώς και από την αγάπη τους για συγκρούσεις, δηλαδή τη «γοητεία του παιχνιδιού» που είναι κοινό χαρακτηριστικό πολλών δραστηριοτήτων που εμπεριέχουν κινδύνους. Όμως όλους τους παραπάνω στόχους, εκτός από τον τελευταίο, δεν μπορούν να τους εκπληρώσουν παρά μόνο αν το κόμμα τους γίνει κυβέρνηση. Επομένως δεν παραποιούμε τα κίνητρα των μελών των πολιτικών κομμάτων λέγοντας ότι πρωταρχικός τους στόχος είναι να εκλεγούν. Αυτό με τη σειρά του σημαίνει ότι κάθε κόμμα προσπαθεί να κερδίσει περισσότερους ψήφους από κάθε άλλο».

Downs (1957), σελ. 30-31
(μετάφραση δική μου).

(10) Βλέπε Nordhaus (1975), MacRae (1977) και Lindbeck (1975) και (1976). Επίσης Frey και Schneider (1978α και 1978β) και Frey (1975 και 1978).

(11) Βλέπε Frey και Scheider, όπ. παρ. και Frey όπ. παρ.

(π.χ. να μειώσουν την ανεργία), παίρνουν υπόψη τους την επίδραση που θα έχει αυτό σε άλλες μεταβλητές (π.χ. αύξηση του πληθωρισμού)².

Η ύπαρξη ανταγωνιστικών διαρθρωτικών σχέσεων ανάμεσα στις μακροοικονομικές μεταβλητές αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο των θεωριών του εκλογικού οικονομικού κύκλου. Στο επόμενο τμήμα της εργασίας παρουσιάζεται η δυναμική ανταγωνιστική σχέση ανάμεσα στην ανεργία και τον πληθωρισμό η οποία είναι και το βασικό μακροοικονομικό πλαίσιο των περισσότερων από αυτές τις θεωρίες.

4. Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟ

Η αρχή της καμπύλης Phillips, τροποποιημένη για να περιλάβει την επίδραση των πληθωριστικών προσδοκιών στη σχέση ανταλλαγής ανάμεσα στην ανεργία και το πληθωρισμό, περιγράφεται από τις εξής δύο εξισώσεις³:

$$(1) \quad \pi_t = f(U_t) + \pi_t$$

- όπου (1^a) $f' < 0$,

και (1^b) $0 < \lambda < 1$, και

$$(2) \quad \pi_t = \pi_{t-1} + \gamma(\pi_{t-1} - \pi_{t-1})$$

όπου (2^a) $0 < \gamma < 1$.

Οι μεταβλητές στις παραπάνω εξισώσεις ορίζονται ως εξής :

π_t : ο ποσοστιαίος ρυθμός μεταβολής του γενικού επιπέδου των τιμών στην περίοδο t ,

(J2) Βλέπε Nordhaus (1975), MacRae (1977) και Lindbeck (1975 και 1976).

(J3) Στην παρουσίαση του μακροοικονομικού πλαισίου της θεωρίας του εκλογικού-οικονομικού κύκλου χρησιμοποιείται κυρίως το υπόδειγμα του Nordhaus (1975). Στην ανάπτυξη των βασικών μακροοικονομικών σχέσεων, το υπόδειγμα του Nordhaus είναι πιο αναλυτικό από τα άλλα υποδείγματα του εκλογικού - οικονομικού κύκλου, αλλά δεν διαφέρει απ' αυτά στην ουσία των θέσεων που περιέχει

u_t : το ποσοστό ανεργία στην ίδια χρονική περίοδο,

π^{Et} : ο προσδοκώμενος ρυθμός πληθωρισμού, δηλαδή το ποσοστό μεταβολής του γενικού επιπέδου των τιμών που προβλέπουν οι οικονομικοί φορείς για την περίοδο t .

4.1. Η Σχέση Πληθωρισμού, Ανεργίας και Πληθωριστικών Προσδοκιών

Σύμφωνα με την συνάρτηση (1), ο ρυθμός μεταβολής του γενικού επιπέδου των τιμών σε μια χρονική περίοδο t εξαρτάται από το τρέχον επίπεδο της ανεργίας και τις τρέχουσες πληθωριστικές προσδοκίες. Πιο συγκεκριμένα : ο πληθωρισμός σε μια χρονιά θα είναι ψηλότερος όσο χαμηλότερο είναι το ποσοστό ανεργίας και όσο ψηλότερος είναι ο ρυθμός πληθωρισμού που έχουν προβλέψει οι οικονομικοί φορείς γι' αυτή την περίοδο.

Η τεκμηρίωσή της (1) ξεκινάει από τη συνάρτηση

$$(3) \pi_t = \Phi(u_t) + \lambda \pi^{Et}$$

$$\text{όπου } \Phi' < 0,$$

$$\text{και } 0 < \lambda < 1.$$

Η μεταβλητή π_t ορίζεται ως ο ποσοστιαίος ρυθμός μεταβολής των ονομαστικών μισθών και ημερομισθίων στη περίοδο t .

Σύμφωνα με την (3), ο τρέχων ρυθμός αύξησης της ονομαστικής αμοιβής εργασίας είναι μεγαλύτερος όσο μικρότερη είναι η ανεργία και όσο ψηλότερες είναι οι πληθωριστικές προσδοκίες.

Η αρνητική σχέση ανάμεσα στις ονομαστικές μισθολογικές αυξήσεις και το ποσοστό ανεργίας ισχύει τόσο στους τομείς όπου οι μισθοί καθορίζονται ανταγωνιστικά όσο και σ' εκείνους που οι μισθοί καθορίζονται με διαπραγματεύσεις ανάμεσα στα εργατικά συνδικάτα και τους εργοδότες. Η σχέση αυτή οφείλεται στις εξής δύο αιτίες : (α) Όσο μικρότερη είναι η ανεργία τόσο μεγαλύτερη σημαίνει ότι είναι η ζήτηση των εργοδοτών για εργατικά χέρια σε σχέση με την υπάρχουσα προσφορά. Επομένως τόσο μεγαλύτερη είναι η πίεση που δημιουργούν οι δυνάμεις της αγοράς για αύξηση της ονομαστικής τιμής της εργατικής δύναμης, (β) Όσο μικρότερη είναι η ανεργία τόσο μεγαλύτερη σημαίνει ότι είναι η ζήτηση για προϊόντα και επομένως τόσο μεγαλύτερο είναι το κόστος μιας απεργίας για τους εργοδότες. Προκειμένου να αποφύγουν αυτό το κόστος οι εργοδότες είναι περισσότερο διατεθειμένοι να χορηγούν ψηλές ονομαστικές αυξήσεις σε

περιόδους ψηλής ζήτησης προϊόντων, άρα ψηλής ζήτησης εργατικής δύναμης και μικρής ανεργίας¹⁴.

Σύμφωνα με τη συνάρτηση (3), ο τρέχων ρυθμός μεταβολής των ονομαστικών μισθών και ημερομισθίων επηρεάζεται επίσης από τις πληθωριστικές προσδοκίες στην ίδια χρονική περίοδο. Αυτό οφείλεται στο ότι, όταν διαμορφώνουν τις απαιτήσεις τους, οι εργαζόμενοι δεν ενδιαφέρονται απλώς για το ονομαστικό επίπεδο των αμοιβών τους, αλλά και για την αγοραστική της αξία. Όσο ψηλότερος είναι ο προβλεπόμενος ρυθμός αύξησης των τιμών τόσο χαμηλότερη είναι η προβλεπόμενη αγοραστική αξία κάθε δοσμένης ονομαστικής μισθολογικής αύξησης. Γι' αυτό, όσο ψηλότερος είναι ο προβλεπόμενος ρυθμός πληθωρισμού, τόσο μεγαλύτερες είναι οι απαιτήσεις των εργαζομένων για ονομαστικές αυξήσεις σε κάθε επίπεδο ανεργίας¹⁵. Επιπλέον, τα κέρδη των επιχειρήσεων εξαρτώνται από το επίπεδο των τιμών των προϊόντων τους σε σχέση με το ύψος του εργατικού κόστους. Επομένως, όσο ψηλότερες προβλέπονται να είναι οι τιμές, τόσο μεγαλύτερες ονομαστικές αυξήσεις μισθών μπορούν να κάνουν οι επιχειρήσεις χωρίς να μειωθούν τα περιθώρια κέρδους τους.

Για να φτάσει στην (1) ο Nordhaus κάνει την υπόθεση ότι :

$$(4) \quad \dot{\pi} = \pi - a_t$$

όπου $a_t = 0$ ποσοστιαίος ρυθμός μεταβολής της παραγωγικότητας της εργασίας. Η (4) σημαίνει ότι η ποσοστιαία αύξηση των τιμών σε μια χρονική περίοδο είναι ίση με την ποσοστιαία αύξηση του εργατικού κόστους κατά μονάδα προϊόντος (=ποσοστιαία αύξηση των μισθών μείον τη ποσοστιαία αύξηση της παραγωγικότητας). Δηλαδή, τα εργατικά θεωρούνται σαν το μόνο μεταβλητό στοιχείο κόστους σε μακροοικονομικό επίπεδο και οι τιμές προσαρμόζονται έτσι ώστε να διατηρηθούν αμετάβλητα τα ποσοστιαία περιθώρια κέρδους.

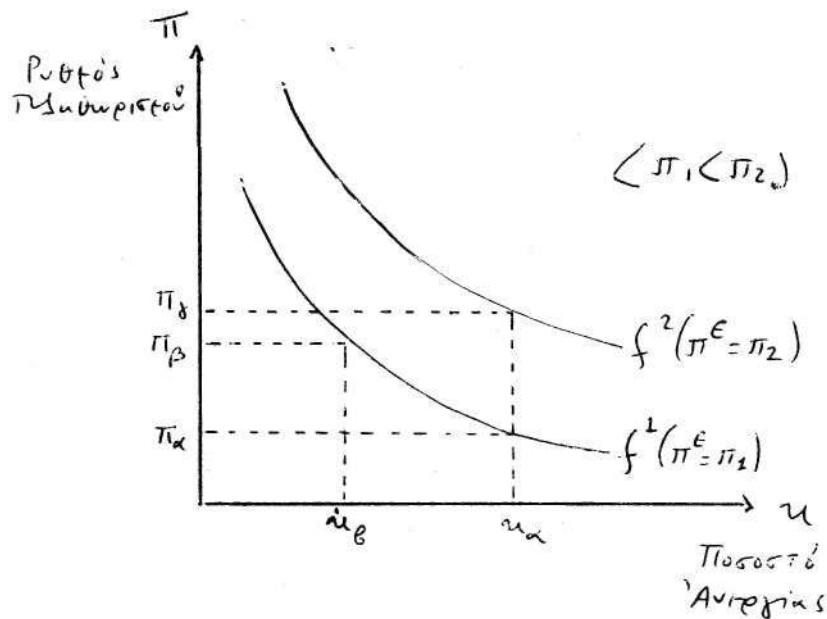
Αντικαθιστώντας την (3) στην (4) και γράφοντας :

$$f(u_t) = \Phi(ut) - at,$$

καταλήγουμε στην (1). Γραφικά η (1) παριστάνεται στο Σχήμα 1 με μια σειρά από καμπύλες με αρνητική κλίση στο διάστημα (π, u) . Κάθε καμπύλη αντιστοιχεί σ' ένα δοσμένο επίπεδο πληθωριστικών προσδοκιών. Όσο ψηλότερες είναι οι πληθωριστικές προσδοκίες τόσο ψηλότερα βρίσκεται

(14) Βλ. Nordhaus (1975), σελ. 169 - 170.

(15) Όπ. παρ. σελ. 170.

Σχήμα 1. Η Σχέση ανάμεσα στον πληθωρισμό, την ανεργία και τις πληθωριστικές προσδοκίες.

η καμπύλη που περιγράφει τους εφικτούς συνδυασμούς ανεργίας και πληθωρισμού για ένα δοσμένο επίπεδο του π^E . Αυτό σημαίνει ότι για κάθε ποσοστό ανεργίας, ο ελάχιστος εφικτός ρυθμός αύξησης του γενικού επιπέδου των τιμών θα είναι μεγαλύτερος όσο ψηλότερος είναι ο πληθωρισμός που έχουν προβλέψει οι οικονομικοί φορείς για την περίοδο αυτή.

4.2 Ο Σχηματισμός των Πληθωριστικών Προσδοκιών¹⁶

Η εξίσωση (2) περιγράφει το σχηματισμό των πληθωριστικών προσδοκιών σε μια χρονική περίοδο t . Σε κάθε χρονική περίοδο οι οικονομικοί φορείς αναθεωρούν τις προβλέψεις τους ανάλογα με τη διαφορά ανάμεσα στο ρυθμό πληθωρισμού που πραγματοποιήθηκε την προηγούμενη περίοδο και το ρυθμό που είχαν προβλέψει. Σύμφωνα με τη (2) :

(16) Η παρουσίαση του μηχανισμού σχηματισμού των προσδοκιών είναι σημαντικά αναλυτικότερη από του Nordhaus και των άλλων θεωρητικών του εκλογικού - οικονομικού κύκλου.

$$\pi_t^E \leq \pi_{t-1}^E \quad \text{όταν} \quad \pi_{t-1} \leq \pi_{t-1}^E$$

Δηλαδή, όταν ο πραγματικός ρυθμός πληθωρισμού μιας περιόδου είναι μεγαλύτερος (μικρότερος) από αυτόν που είχε προβλεφτεί οι προβλέψεις των οικονομικών φορέων για την επόμενη περίοδο αναθεωρούνται προς τα πάνω (κάτω). Οι προβλέψεις δεν μεταβάλλονται όταν ο πραγματικός ρυθμός πληθωρισμού της προηγούμενης περιόδου ήταν ίσος με αυτόν που είχε προβλεφτεί.

Η (2) μπορεί να γραφτεί ως εξής :

$$(5) \quad \pi_t^E = \gamma \pi_{t-1} + (1-\gamma) \pi_{t-1}^E$$

Αν στην (5) αντικαταστήσουμε το π_{t-1}^E με το ίδιο του, έχουμε :

$$\pi_{t-1}^E = \gamma \pi_{t-2} + (1-\gamma) \pi_{t-2}^E$$

Επαναλαμβάνοντας την ίδια αντικατάσταση διαδοχικά για το

$$\pi_{t-2}^E, \pi_{t-3}^E, \dots, \pi_{t-n}^E \text{ — η (5) γίνεται :}$$

$$(6) \quad \pi_t^E = \gamma \pi_{t-1} + \gamma(1-\gamma) \pi_{t-2} + \gamma(1-\gamma)^2 \pi_{t-3} + \dots + \gamma(1-\gamma)^{n-1} \pi_{t-n}$$

Η (6) δείχνει ότι ο προβλεπόμενος ρυθμός πληθωρισμού για μια χρονική περίοδο είναι σταθμικός μέσος του πραγματικού ρυθμού αύξησης των τιμών στις προηγούμενες χρονικές περιόδους. Επειδή $0 < \gamma < 1$, έπεται και ότι $0 < 1-\gamma < 1$ και, επομένως, $\gamma(1-\gamma)^k < \gamma(1-\gamma)^{k-1}$. Δηλαδή, οι συντελεστές στάθμισης $\gamma, \gamma(1-\gamma), \gamma(1-\gamma)^2, \dots, \gamma(1-\gamma)^{n-1}, \dots$ ολοένα μικραίνουν. Αυτό σημαίνει ότι, όταν σχηματίζουν τις προσδοκίες τους για το ρυθμό πληθωρισμού στο άμεσο μέλλον, οι οικονομικοί φορείς στηρίζονται περισσότερο στην πρόσφατη πληθωριστική εμπειρία παρά στην εμπειρία του πιο μακρινού παρελθόντος.....

Από την (6) έπεται ότι :

$$\text{Όταν} \quad \pi_{t-1} \leq \pi_{t-2}, \quad \text{τότε} \quad \pi_t^E \leq \pi_{t-1}^E$$

Δηλαδή, όταν ο ρυθμός πληθωρισμού αυξάνεται (μειώνεται), τότε οι πληθωριστικές προσδοκίες αναθεωρούνται προς τα πάνω (κάτω). Διαγραμματικά αυτό παριστάνεται στο σχήμα 1 ως εξής : Αν σε μια χρονική περίοδο $t-1$, ο προβλεπόμενος ρυθμός πληθωρισμού είναι π , τότε ισχύει η καμπύλη ανταλλαγής f_t . Αν ο πραγματικός ρυθμός πληθωρισμού αυξάνεται (μειώνεται), τότε οι πληθωριστικές προσδοκίες αυξάνονται (μειώνονται) και η καμπύλη ανταλλαγής μετατοπίζεται προς τα πάνω (κάτω).

γματικός ρυθμός πληθωρισμού της περιόδου αυτής είναι μεγαλύτερος από της προηγούμενης περιόδου, τότε η καμπύλη ανταλλαγής για την επόμενη χρονιά, μετατοπίζεται προς τα πάνω, π.χ. στη θέση f' .

5. ΑΝΕΡΓΙΑ, ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ : Ο ΕΚΛΟΓΙΚΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ¹⁷

Το τροποποιημένο υπόδειγμα του Nordhaus που αποτελείται από τις εξισώσεις :

$$(1) \pi_t = f(u_t) + \lambda \pi_t^E,$$

$$\text{όπου } (1^a) f' < 0,$$

$$\text{και } (1^b) 0 < \lambda < 1,$$

$$(6) \pi_t^E = \gamma \pi_{t-1} + \gamma(1-\gamma)\pi_{t-2} + \gamma(1-\gamma)^2\pi_{t-3} + \dots$$

$$+ \gamma(i-y)^{n-1} * t-n + \dots,$$

$$\text{όπου } (6^*) \quad 0 < \gamma < 1$$

είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για την ανάλυση των επιπτώσεων της οικονομικής πολιτικής στην ανεργία και τον πληθωρισμό.

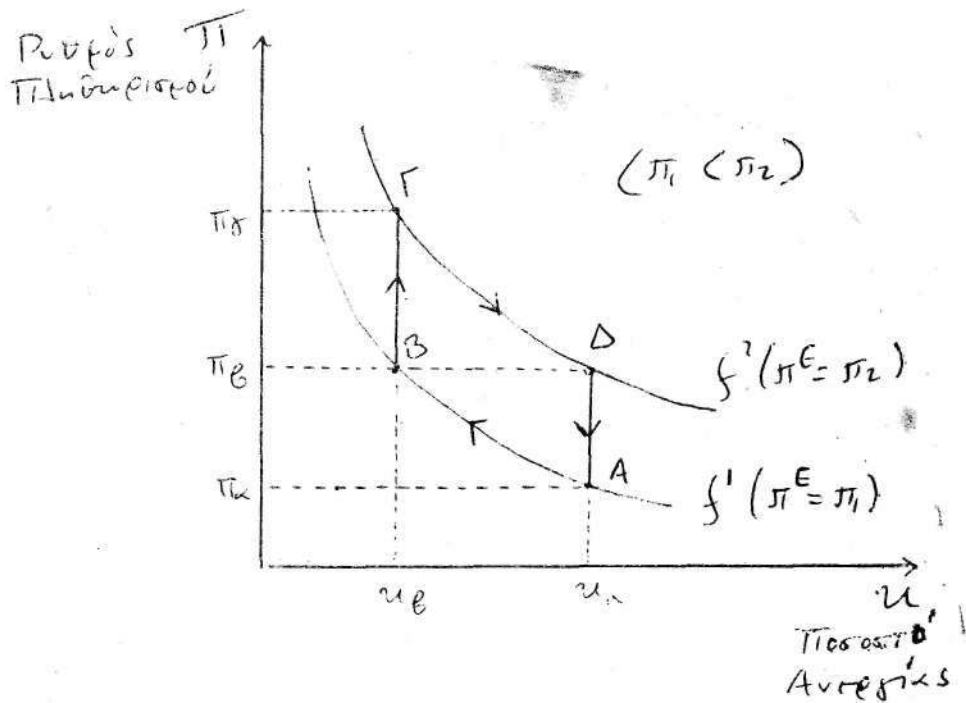
Από τη σκοπιά της άσκησης οικονομικής πολιτικής, η (1) σε συνδυασμό με τη συνθήκη (1^a) σημαίνει ότι βραχυχρόνια, όταν οι πληθωριστικές προσδοκίες είναι δοσμένες, υπάρχει μια αρνητική σχέση ανταλλαγής (trade-off) ανάμεσα στην ανεργία και τον πληθωρισμό.

Π.χ., όταν οι πληθωριστικές προσδοκίες είναι $\pi^E = \pi_x$, οι δυνατοί συνδυασμοί ανεργίας και πληθωρισμού περιγράφονται από την καμπύλη f_t (βλ. σχήμα 1). Η αρνητική κλίση της f_t σημαίνει ότι : (α) Βραχυχρόνια, παίρνοντας μέτρα επεκτατικής πολιτικής η Κυβέρνηση μπορεί να μειώσει την ανεργία από το ποσοστό u_a στο ποσοστό u_b αλλά μόνο με θυσία αύξησης του τρέχοντος ρυθμού πληθωρισμού από π_a σε π_b . (β) Αντίστροφα, ξε-

(17) Στην παρουσίαση του μηχανισμού του εκλογικού - οικονομικού κύκλου ακολουθούμε κυρίως την ανάλυση του Lindbeck (1975 και 1976). Τα υποδείγματα του Nordhaus (1975) και του MacRae (1977) χρησιμοποιούν μαθηματικές μεθόδους που θα δυσκόλευαν σημαντικά την παρουσίαση χωρίς να οδηγήσουν σε αποτελέσματα με πλουσιότερο περιεχόμενο από αυτά που παρουσιάζονται.

κινώντας από το σημείο Β, με μέτρα περιοριστικής πολιτικής η κυβέρνηση μπορεί να μειώσει τον πληθωρισμό από π_B σε π_A , αλλά αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας από u_B σε u_A .

Επιπλέον, σύμφωνα με την (1), οι συνδυασμοί ανεργίας και πληθωρισμού που είναι εφικτοί βραχυχρόνια εξαρτώνται από το τρέχον επίπεδο των πληθωριστικών προσδοκιών. Όσο ψηλότερες είναι οι τρέχουσες πληθωριστικές προσδοκίες τόσο δυσμενέστερη είναι η βραχυχρόνια σχέση ανταλλαγής ανάμεσα στην ανεργία και τον πληθωρισμό με την έννοια ότι τόσο ψηλότερος είναι ο ελάχιστος ρυθμός πληθωρισμού που είναι εφικτός βραχυχρόνια για κάθε δοσμένο ποσοστό ανεργίας. Γραφικά αυτό παριστάνεται στο σχήμα 1 ως εξής : Όταν ο προβλεπόμενος ρυθμός πληθωρισμού είναι π_1 στο επίπεδο ανεργίας u_A αντιστοιχεί ελάχιστος εφικτός τρέχων ρυθμός πληθωρισμού π_A . Όταν όμως οι πληθωριστικές προσδοκίες είναι π_2 (που είναι μεγαλύτερο από το π_1) τότε το ποσοστό ανεργίας u_A δεν μπορεί να συνδυαστεί βραχυχρόνια με ρυθμό πληθωρισμού χαμηλότερο από τον π_B (που είναι μεγαλύτερος από τον π_A).

Σχήμα 2 : Η Δυναμική Σχέση Ανταλλαγής Ανάμεσα στην Ανεργία και τον Πληθωρισμό

Εκτός από τη βραχυχρόνια σχέση ανταλλαγής που υπάρχει ανάμεσα στην ανεργία και τον πληθωρισμό, όταν οι πληθωριστικές προσδοκίες είναι δοσμένες υπάρχει και μια δυναμική σχέση ανταλλαγής που ισχύει όταν οι πληθωριστικές προσδοκίες προσαρμόζονται διαχρονικά στην πρόσφατη πληθωριστική εμπειρία σύμφωνα με την εξίσωση (6). Έστω ότι η βραχυχρόνια σχέση ανταλλαγής ανάμεσα στην ανεργία και τον πληθωρισμό περιγράφεται από τις καμπύλες f^1 ($\pi^E = \pi_1$ και $P(\pi^E = \pi_2)$) στο σχήμα 2. Ας υποθέσουμε ότι η οικονομία αρχικά βρίσκεται στο σημείο Α. Στο σημείο αυτό το ποσοστό ανεργίας είναι u_a και ο ρυθμός πληθωρισμού είναι π_a . Με την εφαρμογή μέτρων επεκτατικής πολιτικής η οικονομία μετατοπίζεται βραχυχρόνια στο σημείο Β. Ενώ δηλαδή οι πληθωριστικές προσδοκίες παραμένουν σταθερές στο επίπεδο $\pi^E = \pi_{t5}$ το ποσοστό ανεργίας μειώνεται από u_a σε u_b και το ποσοστό πληθωρισμού αυξάνεται από π_a σε π_b . Βραχυχρόνια, επομένως, η ανταλλαγή που γίνεται με την εφαρμογή επεκτατικής πολιτικής είναι μείωση της ανεργίας κατά $u_a - u_b$ έναντι αύξησης του πληθωρισμού κατά $\pi_b - \pi_a$.

Την επόμενη χρονιά όμως οι πληθωριστικές προσδοκίες προσαρμόζονται στην επιτάχυνση του πληθωρισμού σύμφωνα με την (6). Έστω ότι την επόμενη χρονιά $\pi^E = \pi_2 > \pi_1$. Οι βραχυχρόνιες δυνατότητες ανταλλαγής ανάμεσα στην ανεργία και τον πληθωρισμό τη χρονιά αυτή παριστάνονται από την βραχυχρόνια καμπύλη f^2 που βρίσκεται ψηλότερα από την f^1 . Αν η οικονομική πολιτική δεν μεταβληθεί, η ανεργία θα παραμείνει στο ποσοστό u_b αλλά ο ρυθμός πληθωρισμού τη χρονιά αυτή θα διαμορφωθεί στο ποσοστό $\pi_c > \pi_b$. Βλέπουμε λοιπόν ότι η μετατόπιση βραχυχρόνια από το σημείο Α στο σημείο Β οδηγεί, ένα χρόνο αργότερα, στο σημείο Γ. Δηλαδή η μείωση της ανεργίας κατά $u_a - u_b$ οδηγεί, μετά από ένα χρόνο, σε αύξηση του πληθωρισμού κατά $\pi_c - \pi_a$, που είναι μεγαλύτερη από τη βραχυχρόνια αύξηση κατά $\pi_b - \pi_a$.

Το συμπέρασμα αυτό μπορεί να γενικευτεί για περισσότερες χρονικές περιόδους ως εξής :

Δυναμικά, όταν οι πληθωριστικές προσδοκίες προσαρμόζονται στις βραχυχρόνιες μεταβολές του ρυθμού πληθωρισμού, μια μεταβολή στην ανεργία οδηγεί σε μεγαλύτερη μεταβολή του πληθωρισμού προς την αντίθετη κατεύθυνση από ότι βραχυχρόνια, όταν οι πληθωριστικές προσδοκίες είναι δοσμένες.

Η οικονομική ερμηνεία της διαφοράς ανάμεσα στη βραχυχρόνια και τη δυναμική σχέση ανταλλαγής στην περίπτωση, π.χ., της μείωσης της ανεργίας είναι η εξής. Η μείωση του ποσοστού ανεργίας σε μια δοσμένη χρονιά επιδρά αυξητικά στο ρυθμό μεταβολής των ονομαστικών μισθών (σύμφωνα με την εξίσωση 3) και του γενικού επιπέδου των τιμών στην ίδια χρονιά (σύμφωνα με την εξίσωση 4). Η τελευταία αυτή αύξηση όμως οδηγεί (σύμφωνα με την εξίσωση 6) σε αναθεώ-

ρήση του προβλεπόμενου ρυθμού πληθωρισμού προς τα πάνω, πράγμα που έχει σαν αποτέλεσμα την παραπέρα αύξηση των ονομαστικών μισθών την επόμενη χρονιά ακόμα και αν το ποσοστό ανεργίας δεν μειωθεί περισσότερο. Ο διαφορισμός της δυναμικής από τη βραχυχρόνια σχέση ανταλλαγής ανάμεσα στην ανεργία και τον πληθωρισμό βρίσκεται στο κέντρο του μηχανισμού του εκλογικού - οικονομικού κύκλου που περιγράφεται στις επόμενες παραγράφους.

Έστω ότι αρκετά πριν τις εκλογές η οικονομία βρίσκεται στο σημείο Α του Σχήματος 2. Το σημείο Α χαρακτηρίζεται από σχετικά μεγάλη ανεργία και χαμηλό πληθωρισμό. Αν η δημοτικότητα της κυβέρνησης είναι μεγάλη και η επανεκλογή της θεωρείται εξασφαλισμένη, τότε οι υπεύθυνοι για τη διαμόρφωση της οικονομικής πολιτικής δεν έχουν λόγο ν' ανησυχούν για την δυσμενή επίδραση της ανεργίας στη δημοτικότητα της κυβέρνησης. Στην περίπτωση αυτή, η κυβέρνηση μπορεί να καταστρώσει την οικονομική της πολιτική παίρνοντας υπόψη αποκλειστικά τους ιδεολογικούς της στόχους και τους τεχνοκρατικούς περιορισμούς¹⁸. Αν όμως η δημοτικότητα της κυβέρνησης δεν είναι τόσο μεγάλη ώστε η επανεκλογή της να θεωρείται εξασφαλισμένη, τότε η οικονομική πολιτική της προεκλογικής περιόδου θα καταστρωθεί με διαφορετικό τρόπο. Στην περίπτωση αυτή, θα γίνει προσπάθεια να μεταβληθούν οι οικονομικές συνθήκες έτσι ώστε να αυξηθούν οι πιθανότητες επανεκλογής του κόμματος που κυβερνάει¹⁹. Συγκεκριμένα, θα ληφθούν μέτρα επεκτατικής πολιτικής με αποτέλεσμα, στη χρονιά των εκλογών, η οικονομία να μετατοπιστεί από το σημείο Α σ' ένα σημείο όπως το Β. Δηλαδή, θα μειωθεί η ανεργία από u_a σε u_b , πράγμα που θα οδηγήσει σε αύξηση της δημοτικότητας της κυβέρνησης²⁰. Η μείωση της ανεργίας όμως θα οδηγήσει σε αύξηση του πληθωρισμού από π_a σε π_b τη χρονιά των εκλογών και σε π_γ τη χρονιά αμέσως μετά τις εκλογές, εξαιτίας της χρονικής υστέρησης στη προσαρμογή των πληθωριστικών προσδοκιών στις μεταβολές του ρυθμού πληθωρισμού²¹. Η επιτάχυνση του πληθωρισμού επιδρά βέβαια δυσμενώς στη δημοτικότητα της κυβέρνησης²². Το μεγαλύτερο τμήμα των πληθωριστικών επιπτώσεων της επεκτατικής πολιτικής όμως παρουσιάζεται, με μια χρονική υστέρηση, τη χρονιά μετά τις εκλογές³². Έτσι η ευνοϊκή επίδραση στα αποτελέσματα των εκλογών από

(18) Βλ. § 3 παραπάνω.

(19) Όπ. παρ.

(20) Βλ. § 2 παραπάνω.

(21) Βλ. § 4 παραπάνω.

(22) Βλ. § 2 παραπάνω.

τη μείωση της ανεργίας δεν αντισταθμίζεται τελείως από τις αρνητικές πληθωριστικές επιπτώσεις της μείωσης της ανεργίας.

Τη χρονιά μετά τις εκλογές όμως η οικονομία βρίσκεται στο σημείο Γ που χαρακτηρίζεται από χαμηλό ποσοστό ανεργίας αλλά ψηλό ποσοστό πληθωρισμού. Τότε η κυβέρνηση εφαρμόζει περιοριστική πολιτική που μετατοπίζει την οικονομία σ' ένα σημείο όπως το Δ. Έτσι, ο πληθωρισμός μειώνεται από $\pi_γ$ σε $\pi_δ$ και η ανεργία αυξάνεται από 13 σε $\mu_δ$. Όπως είδαμε στην παράγραφο 2, οι ψηφοφόροι δίνουν πολύ μεγαλύτερο βάρος στη κατάσταση της οικονομίας αμέσως πριν τις εκλογές απότι δύο ή τρία χρόνια νωρίτερα. Αν η περιοριστική πολιτική συνεχιστεί και τη δεύτερη χρονιά της περιόδου ανάμεσα στις δύο εκλογές, θα σημειωθεί παραπέρα μείωση του πληθωρισμού στο ποσοστό $\pi_α$ λόγω της προσαρμογής των πληθωριστικών προσδοκιών στην αρχική μείωση του πληθωρισμού. Έχοντας μειώσει, μ' αυτό τον τρόπο, τον πληθωρισμό, η κυβέρνηση μπορεί, στην περίοδο αμέσως πριν από τις εκλογές, ν' ασκήσει και πάλι επεκτατική πολιτική που θα οδηγήσει την οικονομία σ' ένα σημείο όπως το Α που χαρακτηρίζεται από σχετικά χαμηλά επίπεδα ανεργίας και πληθωρισμού.

6. ΠΟΛΥΚΟΜΜΑΤΙΚΕΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ

Οι υποθέσεις για τη συμπεριφορά των ψηφοφόρων, που αποτελούν ένα από τα βασικά συστατικά στοιχεία της θεωρίας του εκλογικού - οικονομικού κύκλου, αναφέρονται στα δικομματικά πολιτεύματα. Στις περισσότερες κοινοβουλευτικές δημοκρατίες όμως υπάρχουν περισσότερα από δύο κόμματα. Μπαίνει λοιπόν το ερώτημα αν η θεωρία του εκλογικού - οικονομικού κύκλου μπορεί να εφαρμοστεί και στις πολυκομματικές δημοκρατίες.

Όπως είδαμε²⁴, στα δικομματικά πολιτεύματα, μια ψήφος υπέρ ή εναντίον του κυβερνώντος κόμματος μπορεί να θεωρηθεί σαν τοποθέτηση απέναντι τόσο στην οικονομική όσο και την υπόλοιπη πολιτική του. Στις πολυκομματικές δημοκρατίες η θεωρία του Downs περιπλέκεται. Διακρίνονται δύο περιπτώσεις, (i) Στην κυβέρνηση εκλέγεται ένα μονάχα κόμμα. Σύμφωνα με τον Downs, στην περίπτωση αυτή ο ψηφοφόρος κάνει μια εκτίμηση των προτιμήσεων των άλλων ψηφοφόρων και μετά :

- (α) Αν το κόμμα που προτιμάει έχει μια λογική πιθανότητα να κερδίσει τις εκλογές, ψηφίζει γι' αυτό.

(24) Βλ. § 2 παραπάνω.

- (β) Αν το κόμμα που προτιμάει δεν έχει σχεδόν καμμία πιθανότητα να κερδίσει τις εκλογές ψηφίζει για κάποιο άλλο κόμμα που έχει μια λογική πιθανότητα νίκης ώστε να εμποδίσει τη νίκη του κόμματος που βρίσκεται στο χαμηλότερο σημείο της κλίμακας προτιμήσεων του.
- (γ) Αν πρόκειται για ένα ψηφοφόρο που έχει μακρινό ορίζοντα, μπορεί να ψηφίσει για το κόμμα που προτιμάει ακόμα και αν δεν έχει σχεδόν καμμία πιθανότητα νίκης προκειμένου να καλυτερέψει τις πιθανότητες επιτυχίας του στις επόμενες εκλογές²⁵.

Από τις παραπάνω παρατηρήσεις του Downs, βγαίνει εύκολα το συμπέρασμα ότι σ' ένα πολυκομματικό πολίτευμα στο οποίο εκλέγεται ένα μόνο κόμμα στη κυβέρνηση εξακολουθούν να ισχύουν οι πολιτικές υποθέσεις και, επομένως, και τα συμπεράσματα των θεωριών του εκλογικού οικονομικού κύκλου που απορρέουν από τις υποθέσεις αυτές. Ένα κόμμα που κυβερνάει οπωσδήποτε έχει μια «λογική» πιθανότητα να κερδίσει και τις επόμενες εκλογές. Επομένως το κόμμα αυτό έχει συμφέρον σαν κυβέρνηση να διαμορφώσει την οικονομική πολιτική έτσι ώστε να μεγιστοποιήσει τον αριθμό των ψηφοφόρων που θα το προτιμήσουν στις επόμενες εκλογές. Στο σημείο λοιπόν που οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες στρέφουν το εκλογικό σώμα εναντίον των φορέων της οικονομικής πολιτικής, συμφέρει την κυβέρνηση να ασκήσει επεκτατική πολιτική πριν από τις εκλογές και αντιπληθωριστική πολιτική μόνο μετά τις εκλογές (εάν παραμείνει σαν το μόνο κόμμα στη κυβέρνηση), ακριβώς όπως και στα δικομματικά πολιτεύματα.

- (ii) Στην κυβέρνηση εκλέγεται μια συμμαχία πολιτικών κομμάτων. Σύμφωνα με τη θεωρία του Downs,

κάτω από αυτές τις συνθήκες, η επιλογή κάθε ψηφοφόρου δεν υποστηρίζει την πολιτική ενός μόνο κόμματος, αλλά ολόκληρη τη συμμαχία στην οποία μπαίνει το κόμμα αυτό. Έτσι η έννοια της ψήφου για ένα οποιοδήποτε κόμμα εξαρτάται από τις συμμαχίες τις οποίες μπορεί να συνάψει το κόμμα αυτό. . .²⁶

Για παράδειγμα, ας υποθέσουμε ότι υπάρχουν τρία κόμματα Α, Β και Γ και ότι η κυβέρνηση βρίσκεται στα χέρια μιας συμμαχίας του Α και του Γ στην οποία το Α έχει μεγαλύτερη κοινοβουλευτική δύναμη από το Γ. Ένας ψηφοφόρος μπορεί

(25) Downs (1957), σελ. 49 - 50 (μετάφραση δική μου).

(26) Όπ. παρ., σελ. 162-163 (μετάφραση δική μου).

(27) Όπως παρ., σελ. 164 (μετάφραση δική μου).

να ψηφίσει το Β, όχι επειδή προτιμάει το Β σαν κυβέρνηση σε σχέση με το Α, αλλά επειδή προτιμάει το Α να συμμαχήσει με το Β και ,για το λόγο αυτό, θέλει να ενισχύσει το Β σε σχέση με το Γ.

Επιπλέον, σύμφωνα με τη θεωρία του Downs,

τα κόμματα στις συμμαχίες πιέζονται από τρεις δυνάμεις : (α) την επιθυμία να κάνουν τις πολιτικές τους κατευθύνσεις κατά το δυνατόν όμοιες ώστε να διευκολυνθεί η αποδοτική δραστηριότητα της κυβέρνησης, (β) την επιθυμία να προωθήσουν διαφορετικές πολιτικές γραμμές ώστε να μεγαλώσουν το εύρος των ψηφοφόρων που υποστηρίζουν τη συμμαχία, και (γ) την επιθυμία να κάνουν το ένα ή το άλλο για ν' αυξήσουν το σχετικό τους βάρος στη συμμαχία ²⁷.

Είναι πολύ πιθανό ότι η οικονομική πολιτική σε σχέση με το χρόνο διενέργειας των εκλογών ανήκει στην πρώτη κατηγορία μέτρων κοινής αποδοχής από τα κόμματα μιας συμμαχίας. Έστω ότι στη κυβέρνηση βρίσκεται μια συμμαχία των κομμάτων Α και Γ. Αν και τα δύο κόμματα θέλουν να διατηρήσουν τη συμμαχία τους τότε έχουν και τα δύο να οφέλη θούν από μια βελτίωση των οικονομικών συνθηκών πριν από τις εκλογές και, επομένως, η θεωρία του εκλογικού οικονομικού κύκλου εξακολουθεί να ισχύει. Ας υποθέσουμε ότι, σε μιαν άλλη περίπτωση, το Α θέλει να εξασθενήσει τη θέση του Γ και να το βγάλει από τη συμμαχία. Είναι τελείως απίθανο ότι το Α θα προσπαθήσει να πετύχει το σκοπό του αυτό ρίχνοντας την οικονομία σε ύφεση πριν τις εκλογές. Μία τέτοια πολιτική θα έστρεφε το εκλογικό σώμα ενάντια σ' ολόκληρη τη συμμαχία εκτός εάν μπορούσε ν' αποδειχτεί ότι η ευθύνη για την ύφεση ανήκε αποκλειστικά στο Γ, πράγμα πολύ δύσκολο, μια και η πρωτοβουλία για τη πολιτική αυτή προέρχεται από το Α. Εφόσον οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες στρέφουν το εκλογικό σώμα εναντίον των φορέων της οικονομικής πολιτικής, είναι συμφέρον για κάθε κόμμα που βρίσκεται στην κυβέρνηση (ακόμα κι όταν είναι μέλος μιας συμμαχίας που δεν θέλει να διατηρήσει) να ασκηθεί πολιτική που βελτιώνει τις οικονομικές συνθήκες πριν από τις εκλογές.

Έτσι οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η πολυκομματική φύση πολλών σύγχρονων καπιταλιστικών δημοκρατιών δεν παρουσιάζει δυσκολίες για την εφαρμογή της θεωρίας του εκλογικού - οικονομικού κύκλου. Το κατά πόσο η θεωρία αυτή αποτελεί σωστή ερμηνεία των οικονομικών διαταραχών στις σύγχρονες καπιταλιστικές δημοκρατίες, επομένως, εξαρτάται από την ορθότητα των βασικών υποθέσεων τις οποίες κάνει για τα κίνητρα των πολιτικών και τη φύση των οικονομικών διακυμάνσεων. Τα θέματα αυτά θα εξεταστούν στο τελευταίο τμήμα της εργασίας αφού προηγουμένως παρουσιαστούν τα αποτελέσματα των

εμπειρικών διερευνήσεων που έχουν γίνει σχετικά με τον εκλογικό ~- οικονομικό κύκλο.

7. ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Η ευρύτερη διερεύνηση των εμπειρικών δεδομένων για την ύπαρξη του εκλογικού - οικονομικού κύκλου έχει γίνει από τον Tufte (1978). Στην ερευνά του ο Tufte έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στις αυξομειώσεις του ρυθμού μεταβολής του κατά κεφαλή πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών σε σχέση με το χρόνο διενέργειας των εκλογών με το σκεπτικό ότι :

Αν η κυβέρνηση θέλει να δώσει μια προεκλογική ώθηση στην οικονομία, το πιθανότερο είναι ότι θα χρησιμοποιήσει μέσα οικονομικής πολιτικής που μπορούν να δραστηριοποιηθούν γρήγορα και ν' αποφέρουν ξεκάθαρα και άμεσα οικονομικά ωφέλη σ' ένα μεγάλο αριθμό ψηφοφόρων. . . . Τέτοια μέσα οικονομικής πολιτικής είναι οι αυξήσεις στις μεταβιβαστικές πληρωμές του δημοσίου προς τα νοικοκυριά, οι μειώσεις στους φόρους και οι αναβολές στις αυξήσεις των φόρων. Όλα αυτά τα μέτρα επιδρούν σε μεγάλο αριθμό ψηφοφόρων και μπορούν να νομοθετηθούν και να εφαρμοστούν γρήγορα²⁸.

Από τις παραπάνω σκέψεις, ο Tufte βγάζει το συμπέρασμα ότι ένας καλός δείκτης της προεκλογικής ώθησης που δίνει η κυβέρνηση στην οικονομία είναι οι βραχυχρόνιες διακυμάνσεις στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα. Σε αντίθεση με άλλους μακροοικονομικούς δείκτες της τρέχουσας οικονομικής κατάστασης (όπως την ανεργία, τον πληθωρισμό και το ρυθμό μεταβολής του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος σε σταθερές τιμές), το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα μπορεί να επηρεαστεί γρήγορα και άμεσα από βραχυχρόνιες μεταβολές της κυβερνητικής πολιτικής των φόρων και των μεταβιβαστικών πληρωμών, με μικρή αβεβαιότητα για την χρονική υστέρηση ανάμεσα στη δραστηριοποίηση των μέσων πολιτικής και την επακόλουθη μεταβολή στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα²⁹.

Ο Tufte μάζεψε στοιχεία για 27 χώρες που μπορούσαν να χαρακτηριστούν σαν κοινοβουλευτικές δημοκρατίες γύρω στο 1969. Για τις χώρες αυτές, ο Tufte συσχέτισε το ρυθμό μεταβολής του κατά κεφαλή πραγματικού διαθέσιμου ιδιωτικού εισοδήματος για κάθε χρόνο από το 1961 ως το 1972 με το χρόνο διενέργειας εκλογών και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα στοιχεία για 19 από τις 27 χώρες

(28) Τιμβ(1978),σελ.9.

(29) Όπ. παρ., σελ. 10.

παρουσίασαν ενδείξεις ύπαρξης εκλογικού - οικονομικού κύκλου. Αναλυτικότερα, τα αποτελέσματα των υπολογισμών του Tufte είναι τα παρακάτω :

(α) Για όλες τις 27 χώρες μαζί ο ρυθμός μεταβολής του κατά κεφαλή πραγματικού διαθέσιμου ιδιωτικού εισοδήματος παρουσίασε αύξηση σε 64% των ετών που έγιναν εκλογές σε σύγκριση με 49 % των ετών χωρίς εκλογές³⁰.

(β) Σε 19 από τις 27 χώρες η μεταβολή του κατά κεφαλή πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος παρουσίασε πιο συχνά επιτάχυνση σε χρονιές εκλογών. Στις 19 αυτές χώρες ο ρυθμός μεταβολής του πραγματικού κατά κεφαλή διαθέσιμου ιδιωτικού εισοδήματος παρουσίασε αύξηση στα 77% των ετών με εκλογές και μόνο στα 46% των ετών χωρίς εκλογές³¹.

(γ) Ειδικά για τις ΗΠΑ και για την περίοδο 1946- 1978, εξαιρώντας τα χρόνια της προεδρίας Eisenhower, το πραγματικό κατά κεφαλή διαθέσιμο εισόδημα παρουσίασε επιτάχυνση σε 8 από τα 11 χρόνια με εκλογές (ποσοστό 73 %) σε σύγκριση με μόνο 2 από 10 χρόνια χωρίς εκλογές (ποσοστό 20 %) ³².

Τα στοιχεία που παρουσιάζει ο Tufte είναι βέβαια ενδεικτικά του ότι οι κυβερνήσεις χρησιμοποιούν τις μεταβιβαστικές πληρωμές και το φορολογικό σύστημα για να επιταχύνουν την αύξηση του διαθέσιμου ιδιωτικού εισοδήματος στη περίοδο πριν από τις εκλογές.

Όπως όμως παραδέχεται και ο ίδιος ο Tufte, «κάτω από ομαλές οικονομικές συνθήκες, οι μεταβολές στους φόρους και τις μεταβιβάσεις έχουν να κάνουν μάλλον με το αν το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα θα αυξηθεί περισσότερο ή λιγότερο παρά με το αν η γενική οικονομική δραστηριότητα θα κινηθεί με γρηγορότερο ή αργότερο ρυθμό»³³. Σύμφωνα, άλλωστε, με αρκετές νεώτερες θεωρίες για την ιδιωτική κατανάλωση³⁴, οι πρόσκαιρες μεταβολές στο διαθέσιμο ιδιωτικό εισόδημα, όπως αυτές που προκαλούν οι μεταβολές στους φόρους και τις μεταβιβάσεις προεκλογικά, δεν έχουν σημαντική επίπτωση στη καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών, επομένως και στη συνολική παραγωγική δραστηριότητα της οικονομίας.

(30) Όπ. παρ., σελ. 11.

(31) Όπ. παρ.

(32) Όπ. παρ., σελ. 15.

(33) Όπ. παρ., σελ. 10 (μετάφραση δική μου).

(34) Βλ. π.χ. τις θεωρίες του M. Friedman (1957) και F. Modigliani (1954 και 1963).

Μπαίνει λοιπόν το ερώτημα αν τα προεκλογικά μέτρα των κυβερνήσεων επηρεάζουν μονάχα το διαθέσιμο ιδιωτικό εισόδημα ή τη συνολική οικονομική δραστηριότητα. Εάν συμβαίνει το πρώτο, δεν ευσταθεί ο ισχυρισμός ότι υπάρχει εκλογικός - οικονομικός κύκλος. Στην περίπτωση αυτή απλώς υπάρχει εκλογικός κύκλος μεταβολών του διαθέσιμου ιδιωτικού εισοδήματος. Για να μπορέσει κανείς να ισχυριστεί ότι τα προεκλογικά οικονομικά μέτρα οδηγούν σε κυκλικές διακυμάνσεις της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας πρέπει να εντοπιστούν κυκλικές κινήσεις που να συσχετίζονται με τις εκλογές και σε άλλα μακροοικονομικά μεγέθη των οποίων οι διακυμάνσεις να έχουν στενότερη σχέση με τη συνολική οικονομική δραστηριότητα απ' ότι το διαθέσιμο ιδιωτικό εισόδημα. Ένα τέτοιο μέγεθος που, όπως είδαμε, παίζει κεντρικό ρόλο στην ανάπτυξη των θεωριών του εκλογικού - οικονομικού κύκλου, είναι η ανεργία. Για τη σχέση ανεργίας και εκλογών έχουν γίνει δύο μελέτες.

(α) Ο Tufte μελέτησε την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας στις Η.Π.Α. σε σχέση με το χρόνο διεξαγωγής των εκλογών και βρήκε ότι «με εξαίρεση τη περίοδο της προεδρίας του Eisenhower, το ποσοστό ανεργίας το μήνα των εκλογών ήταν κατά μέσο όρο γύρω στο 1 % μικρότερο από το αντίστοιχο ποσοστό 12- 18 μήνες πριν από τις εκλογές και σχεδόν 2% χαμηλότερο από το ποσοστό 12- 18 μήνες μετά τις εκλογές»³⁵.

(β) Ο Nordhaus εξέτασε τα στοιχεία ανεργίας για ενιά χώρες στη χρονική περίοδο 1947 έως 1972 χρησιμοποιώντας το εξής κριτήριο ελέγχου για την ύπαρξη εκλογικού - οικονομικού κύκλου : «Εάν η χρονική περίοδος ανάμεσα σε δύο εκλογές είναι θ, το ποσοστό ανεργίας θα αυξάνεται τα πρώτα θ/2 χρόνια και θα μειώνεται τα επόμενα θ/2 χρόνια»³⁶.

Ο Nordhaus βρήκε ότι σε τρεις χώρες οι μεταβολές του ποσοστού ανεργίας ήταν σε μεγάλο βαθμό σύμφωνες με το παραπάνω κριτήριο. Στις Η.Π.Α. το ποσοστό ανεργίας κινήθηκε σύμφωνα με το κριτήριο σε 9 περιπτώσεις επί συνόλου 10, στην Γερμανία σε 7 επί συνόλου 9 και στη Νέα Ζηλανδία σε 11 επί συνόλου 14. Σε δύο άλλες χώρες το κριτήριο ικανοποιήθηκε σε περισσότερες από τις μισές περιπτώσεις. Στη Γαλλία σε 6 περιπτώσεις επί συνόλου 9 και στη Σουηδία σε 7 περιπτώσεις επί συνόλου 12. Στην Αυστραλία, τον Καναδά, την Ιαπωνία και το Ηνωμένο Βασίλειο το ποσοστό ανεργίας κινήθηκε αντίθετα από το κριτήριο σε ίσο ή μεγαλύτερο αριθμό ετών απ' ότι σύμφωνα με το κριτήριο³⁷.

(35) Tufte (1978), σελ. 21 (μετάφραση δική μου).

(36) Nordhaus (1975), σελ. 185.

(37) Όπ. παρ., σελ. 186.

Το γενικό συμπέρασμα που βγαίνει από τις εμπειρικές διερευνήσεις του Tufte και του Nordhaus είναι ότι σε αρκετές χώρες αναμφισβήτητα παρουσιάστηκε μια συσχέτιση ανάμεσα στις εκλογές και τις διακυμάνσεις του πραγματικού κατά κεφαλή διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών και σε μικρότερο βαθμό της ανεργίας. Η συσχέτιση όμως αυτή δεν ήταν ούτε τόσο γενική ούτε τόσο έντονη ώστε η θεωρία του εκλογικού - οικονομικού κύκλου να μπορεί να αποτελέσει μια γενική ερμηνεία του ρόλου της οικονομικής πολιτικής στις διακυμάνσεις της οικονομίας. Στο επόμενο τμήμα της εργασίας γίνονται ορισμένες κριτικές παρατηρήσεις με το σκοπό να εντοπιστούν οι ελλείψεις της θεωρίας του εκλογικού - οικονομικού κύκλου σαν μιας ερμηνείας των κυκλικών διακυμάνσεων και της κυβερνητικής πολιτικής.

8. ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η θεωρία του εκλογικού - οικονομικού κύκλου είναι μια σύνθεση της θεωρίας του Downs για την πολιτική συμπεριφορά των ατόμων στις κοινοβουλευτικές δημοκρατίες και της θεωρίας για τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην ανεργία, και γενικότερα την ύφεση, και τον πληθωρισμό στις καπιταλιστικές οικονομίες. Δεν είναι λοιπόν περίεργο ότι οι αδυναμίες της είναι αποτέλεσμα των περιορισμών στους οποίους υπόκεινται οι δύο αυτές απόψεις.

8.1. Κοινωνικό, Κομματικό και Ταξικό Συμφέρον

Η κεντρική ιδέα της Κεϋνσιανής άποψης για τη σταθεροποιητική πολιτική είναι ότι οι κυβερνήσεις πρέπει να ρυθμίζουν τα έσοδα και τις δαπάνες τους έτσι ώστε να εξουδετερώνουν τις διακυμάνσεις στη συνολική αποτελεσματική ζήτηση που δημιουργεί η αστάθεια των ιδιωτικών επενδύσεων. Σύμφωνα με την άποψη αυτή οι κυβερνήσεις πρέπει να ασκούν τέτοια σταθεροποιητική πολιτική όχι για να εξυπηρετήσουν ειδικά συμφέροντα συγκεκριμένων ατόμων και κοινωνικών ομάδων αλλά επειδή η καταπολέμηση της ύφεσης και του πληθωρισμού εξυπηρετούν το γενικό κοινωνικό συμφέρον.

Η θεωρία του εκλογικού - οικονομικού κύκλου αντίθετα ξεκινάει από την άποψη του Downs ότι στις καπιταλιστικές κοινωνίες οι πολιτικοί επιδιώκουν πρωταρχικά την εξυπηρέτηση όχι του γενικού κοινωνικού συμφέροντος αλλά των ατομικών τους συμφερόντων καθώς αυτά διαμεσολαβούνται από το θεσμό των πολιτικών κομμάτων. Τόσο οι κυβερνήσεις όσο και τα αντιπολιτευόμενα κόμματα βάζουν σαν πρωταρχικό στόχο την εκλογική νίκη του κόμματός τους με

σκοπό να χρησιμοποιήσουν την πολιτική εξουσία για να προωθήσουν τα συμφέροντα των μελών τους 38 Και, όπως είδαμε³⁹, η προσπάθεια μεγιστοποίησης των πιθανοτήτων επανεκλογής τους ωθεί τις κυβερνήσεις να διαμορφώνουν την οικονομική τους πολιτική έτσι ώστε να δημιουργούνται κυκλικές εναλλαγές πληθωριστικών εξάρσεων και υφέσεων.

Σε σύγκριση με την Κεϋνσιανή άποψη για τη φύση της πολιτικής εξουσίας στις καπιταλιστικές χώρες, οι πολιτικές υποθέσεις στις οποίες βασίζονται οι θεωρίες του εκλογικού - οικονομικού κύκλου αποτελούν αναμφίβολα ένα βήμα πιο κοντά στη πραγματικότητα. Αλλά και οι απόψεις του Downs παρουσιάζουν μια μερική μονάχα εικόνα των συμφερόντων που εξυπηρετούν οι πολιτικοί στις καπιταλιστικές χώρες. Πάνω σ' αυτό το θέμα ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αναλύσεις του ταξικού υπόβαθρου της πολιτικής εξουσίας και της οικονομικής πολιτικής που έχουν γίνει από Μαρξιστές πολιτικούς επιστήμονες και οικονομολόγους.

Οι Μαρξιστές δεν αμφισβητούν ότι οι πολιτικοί κατά κανόνα βάζουν τα ατομικά και κατ' επέκταση τα κομματικά τους συμφέροντα πάνω από το γενικό κοινωνικό συμφέρον, ούτε ότι οι κυβερνήσεις στη διαμόρφωση της οικονομικής και άλλης πολιτικής τους δίνουν μεγάλη έμφαση στις επιπτώσεις που θα έχει στην επανεκλογή τους. Επισημαίνουν όμως ότι στις καπιταλιστικές κοινωνίες τόσο τα ατομικά όσο και τα κομματικά συμφέροντα των πολιτικών, ιδιαίτερα αυτών που αναλαμβάνουν τη διακυβέρνηση της χώρας τους, διαμορφώνονται σ' ένα κοινοτικό πλαίσιο που έχει σαν αποτέλεσμα, στη χάραξη της οικονομικής και άλλης πολιτικής, να παίζει πρωταρχικό ρόλο η εξυπηρέτηση των συμφερόντων της καπιταλιστικής τάξης. Όπως έγραψε σχετικά ο Miliband,

τα καπιταλιστικά καθεστώτα έχουν διακυβερνηθεί κυρίως από πολιτικούς που είτε πίστευαν ειλικρινά στις αρετές του καπιταλισμού είτε, παρά τις επιφυλάξεις που μπορεί να είχαν για μια ή περισσότερες πλευρές του, τον αποδέχτηκαν σαν πολύ καλύτερο από οποιοδήποτε εναλλακτικό οικονομικό και πολιτικό σύστημα και επομένως θεώρησαν την προστασία του σαν πρωταρχικό τους καθήκον. Εναλλακτικά, αυτά τα καθεστώτα έχουν διακυβερνηθεί από πολιτικούς που, παρολόντι αποκαλούσαν τους εαυτούς τους σοσιαλιστές, δεν πίστεψαν ότι η ιδεολογία τους ήταν στο ελάχιστο ασυμβί-

(38) Βλ. § 3 της εργασίας.

(39) Βλ. § 5 της εργασίας.

βαστη με την αποδοχή, πολλές φορές ενθουσιώδη, όλων των βασικών χαρακτηριστικών του συστήματος που ανέλαβαν να διοικήσουν.⁴⁰

Σύμφωνα με τη μαρξιστική άποψη⁴¹, ένα από τα βασικά και απαραίτητα στοιχεία λειτουργίας του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής είναι οι οικονομικές κρίσεις των οποίων συμπτώματα είναι η ύφεση και ο πληθωρισμός. Σκοπός της οικονομικής πολιτικής των καπιταλιστικών κυβερνήσεων, σύμφωνα με την άποψη αυτή, δεν είναι η καταπολέμηση αλλά η «διαχείριση» των οικονομικών κρίσεων έτσι ώστε να εξυπηρετηθούν, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, τα συμφέροντα της καπιταλιστικής τάξης με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Πολλές φορές, υποστηρίζουν οι Μαρξιστές, οι κυβερνήσεις παίρνουν συγκεκριμένα μέτρα όχι τόσο για να εξυπηρετήσουν το κομματικό τους συμφέρον αλλά επειδή αυτά κρίνονται απαραίτητα για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της καπιταλιστικής τάξης η οποία και είναι κυρίαρχη στο κοινωνικό σύστημα το οποίο διακυβερνούν. Η εξειδίκευση της γενικής αυτής θέσης των Μαρξιστών στο θέμα της πολιτικής για τη διαχείριση των κρίσεων προϋποθέτει την παρουσίαση μιας βασικής αδυναμίας του οικονομικού υπόβαθρου της θεωρίας του εκλογικού - οικονομικού κύκλου.

8.2. Συσσώρευση του Κεφαλαίου και Οικονομικές Διαταραχές

Τόσο η μαρξιστική όσο και οι περισσότερες μη μαρξιστικές ερμηνείες του οικονομικού κύκλου υποστηρίζουν ότι κυριότερη αιτία των οικονομικών διαταραχών είναι οι διακυμάνσεις στη συσσώρευση του κεφαλαίου η οποία γίνεται κυρίως με την πραγματοποίηση επενδύσεων από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις.⁴² Στο σημείο αυτό το μακρο-οικονομικό πλαίσιο της θεωρίας του εκλογικού - οικονομικού κύκλου παρουσιάζει μια σοβαρή αδυναμία. Θεωρώντας τη δυναμική σχέση ανεργίας και πληθωρισμού σαν το μόνο χαρακτηριστικό του οικονομικού συστήματος που επιτρέπει τη δημιουργία κυκλικών διακυμάνσεων, η θεωρία αυτή δεν μπορεί να ενσωματώσει στην ερμηνεία της το ρόλο των ιδιωτικών επενδύσεων και της οικονομικής πολιτικής σε σχέση με τις τελευταίες. Η σημασία της αδυναμίας αυτής για την ερμηνεία της κυβερνητικής πολιτικής για την ύφεση και τον πληθωρισμό μπορεί να φανεί ξεκάθαρα από μια συνοπτική παράθεση της μαρξιστικής άποψης για τα θέματα αυτά.

(40) Miliband (1973), σελ. 65 (μετάφραση δική μου).

(41) Βλ. π.χ. Yaffe (1973).

(42) Αυτό ισχύει π.χ. για τις θεωρίες του οικονομικού κύκλου των Hicks (1950), Samuelson (1941), Kaldor (1940) και Kalecki (1939).

Σύμφωνα με τη μαρξιστική άποψη⁴³, κινητήρια δύναμη της καπιταλιστικής παραγωγής είναι η συσσώρευση του κεφαλαίου σε ολοένα και μεγαλύτερη κλίμακα. Το κέρδος αποτελεί τόσο το σκοπό όσο και το αναγκαίο μέσο της συσσώρευσης. Κατά περιοδικά διαστήματα στη διαδικασία της συσσώρευσης, το μέσο ποσοστό κέρδους παρουσιάζει σημαντική πτώση η οποία οδηγεί σε αντίστοιχη κάμψη του ρυθμού της συσσώρευσης. Όσες φορές ο ρυθμός της συσσώρευσης του κεφαλαίου παρουσιάζει σημαντική κάμψη, οι μαρξιστές λένε ότι η καπιταλιστική οικονομία βρίσκεται σε κρίση. Συμπτώματα της οικονομικής κρίσης είναι η ύφεση στην παραγωγή, η ανεργία, το κλείσιμο προβληματικών επιχειρήσεων ή η εξαγορά τους από περισσότερο κερδοφόρες μονάδες και ο πληθωρισμός.

Στη μαρξιστική βιβλιογραφία δεν υπάρχει ομοφωνία για τα βαθύτερα αίτια που προκαλούν την περιοδική πτώση του ποσοστού κέρδους, η οποία αποτελεί το άμεσο αίτιο των οικονομικών κρίσεων⁴⁴. Κοινό σημείο των εναλλακτικών μαρξιστικών ερμηνειών όμως είναι ότι οι μηχανισμοί που προκαλούν την περιοδική πτώση του ποσοστού κέρδους είναι αποτέλεσμα των εγγενών αντιθέσεων του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής.

Κοινό σημείο των εναλλακτικών μαρξιστικών ερμηνειών για τα βαθύτερα αίτια των κρίσεων είναι επίσης το επιχείρημα ότι οι κρίσεις δεν αποτελούν μονάχα την κατεξοχή εκδήλωση των αντιθέσεων του καπιταλισμού. Οι κρίσεις, επιπλέον, αποτελούν ένα μηχανισμό αποκατάστασης του ποσοστού κέρδους σε ψηλότερα επίπεδα που επιτρέπουν την επανάληψη της διαδικασίας της συσσώρευσης του κεφαλαίου σε ολοένα και μεγαλύτερη κλίμακα. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, οι κρίσεις διευκολύνουν την αύξηση του μέσου ποσοστού κέρδους με τρεις κυρίως τρόπους⁴⁵ :

(α) Με τη συγκεντροποίηση του κεφαλαίου που γίνεται με το κλείσιμο των λιγότερο κερδοφόρων επιχειρήσεων ή με την εξαγορά τους από τις περισσότερο αποδοτικές μονάδες. Με τον τρόπο αυτό, βελτιώνεται η μέση τεχνική αποδοτικότητα των μέσων παραγωγής της οικονομίας και αυξάνεται η μέση παραγωγικότητα της εργασίας, πράγμα που οδηγεί, *ceteris paribus* σε αύξηση του μέσου ποσοστού κέρδους.

(43) Βλ. π.χ. Yaffe, *όκ. παρ.*

(44) Για τις απόψεις των κυριότερων σχολών Μαρξιστών για τα βαθύτερα αίτια των κρίσεων και το ρόλο της οικονομικής πολιτικής στις κρίσεις βλ. Fine και Harris (1979), κυρίως κεφάλαια 5, 6 και 8. Βλ. επίσης Καραγιώργα (1979), κεφ. 12 § 5.

(45) Βλ. Yaffe, *όπ. παρ.*

(β) Η ανεργία που συνοδεύει τις οικονομικές κρίσεις μειώνει τη διαπραγματευτική δύναμη της εργατικής τάξης, πράγμα που οδηγεί σε επιβράδυνση των μισθολογικών αυξήσεων, εντατικοποίηση της εργασίας και ευκολότερη αποδοχή από τα εργατικά συνδικάτα αλλαγών στις τεχνικές μεθόδους παραγωγής οι οποίες βελτιώνουν την παραγωγικότητα της εργασίας. Με τον τρόπο αυτό, η ανεργία οδηγεί σε μείωση του εργατικού κόστους κατά μονάδα προϊόντος καί, *c e t e r i s p a r i b u s*, σε αύξηση του μέσου ποσοστού κέρδους.

(γ) Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια εντάσσεται και η Μαρξιστική ανάλυση του στασιμοληθιορισμού. Σύμφωνα με τους Μαρξιστές, ο πληθωρισμός που μεταπολεμικά παρουσιάζεται στη διάρκεια των οικονομικών κρίσεων αποτελεί μια επιπλέον μέθοδο μείωσης του πραγματικού εργατικού κόστους. Αυξάνοντας τις τιμές των προϊόντων κατά ποσοστό μεγαλύτερο από το ποσοστό των μισθολογικών αυξήσεων, οι μονοπωλιακές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν την πληθωρική διαδικασία για να επιδράσουν μειωτικά στην πραγματική αμοιβή της εργασίας και αυξητικά στο πραγματικό ποσοστό κέρδους.

Βλέπουμε λοιπόν ότι, σύμφωνα με τη μαρξιστική ανάλυση, στις οικονομικές κρίσεις μπαίνουν σε λειτουργία μηχανισμοί που οδηγούν σε αύξηση του μέσου ποσοστού κέρδους, πράγμα που επιτρέπει την επανάληψη της διαδικασίας της συσσώρευσης του κεφαλαίου σε ολοένα και μεγαλύτερη κλίμακα. Για το λόγο αυτό οι Μαρξιστές υποστηρίζουν ότι οι οικονομικές κρίσεις αποτελούν έναν απαραίτητο μηχανισμό για το προσωρινό ξεπέρασμα των αντιθέσεων που τις δημιουργούν. Σ' αυτό το πλαίσιο ανάλυσης, ο ρόλος της κυβερνητικής πολιτικής δεν είναι να εξαλείψει τις κρίσεις (ή την ύφεση και τον πληθωρισμό που τις συνοδεύουν), γιατί τότε θα ήταν αδύνατη η αποκατάσταση του ποσοστού κέρδους σε ψηλότερα επίπεδα. Η οικονομική πολιτική έχει μάλλον σαν σκοπό τη «διαχείριση» των κρίσεων. Αυτό σημαίνει δύο πράγματα⁴⁶ :

(α) Όσες φορές η ανεργία και ο πληθωρισμός που δημιουργούν οι κρίσεις οδηγούν ή φαίνεται ότι θα οδηγήσουν σε τέτοια όξυνση των ταξικών συγκρούσεων ώστε να απειληθεί η κοινωνική συνοχή των καπιταλιστικών κοινωνιών, η κυβέρνηση προσπαθεί να μετριάσει τις συνέπειες των κρίσεων για την εργατική τάξη τονώνοντας την ενεργή ζήτηση και μειώνοντας έτσι την ανεργία ή μετριάζοντας τις συνέπειες της ανεργίας με αυξήσεις στις κοινωνικές παροχές.

(β) Όταν, απεναντίας, δεν υπάρχει άμεσος κίνδυνος για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, η κυβέρνηση επιταχύνει ή ενισχύει την εκδήλωση της κρίσης παίρνοντας μέτρα που προκαλούν ανεργία, ή πληθωρισμό, ή και τα δύο με

(46) Βλ. Yaffe και Καράγιωργα, όπ. παρ.

σκοπό να ενισχυθεί η λειτουργία του μηχανισμού αποκατάστασης του μέσου ποσοστού κέρδους σε ψηλότερα επίπεδα. Η ανεργία και ο πληθωρισμός που προκαλεί ή ενισχύει η κυβερνητική πολιτική στην περίπτωση αυτή δεν έχουν καμμιά απαραίτητη σχέση με το χρόνο διεξαγωγής των εκλογών. Σκοπός τους είναι να διευκολύνουν την ομαλή λειτουργία του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και έτσι να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα της καπιταλιστικής τάξης γενικά και όχι μονάχα τα κομματικά συμφέροντα της κυβέρνησης.

9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Οι οικονομικές εξελίξεις των τελευταίων χρόνων της δεκαετίας του 1960 που συνεχίστηκαν πιο έντονα στη δεκαετία του 1970 δεν έβαλαν μονάχα σε δοκιμασία την παγκόσμια οικονομία αλλά δημιούργησαν σοβαρά ερωτήματα και για ορισμένες βασικές αρχές της οικονομικής θεωρίας. Ειδικότερα, ο ρόλος της οικονομικής πολιτικής των κυβερνήσεων των αναπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών στην εξέλιξη της οικονομικής κρίσης υπογράμμισε την απόσταση που χωρίζει την πραγματικότητα από την Κεϋνσιανή άποψη ότι : (α) πρωταρχικός σκοπός της μακροοικονομικής πολιτικής είναι η καταπολέμηση της ύφεσης και του πληθωρισμού και ότι (β) η αποσταθεροποιητική επίδραση του δημόσιου τομέα οφείλεται κυρίως σε γνωστικές ανεπάρκειες και στην έλλειψη ευελιξίας του μηχανισμού με τον οποίο παίρνονται οι αποφάσεις για τη μακροοικονομική πολιτική στις κοινοβουλευτικές δημοκρατίες. Ιδιαίτερα καθοριστικά στο σημείο αυτό ήταν τα εξής περιστατικά :

(i) Η έντονα περιοριστική πολιτική της κυβέρνησης Νίξον στις ΗΠΑ το 1969 και 1970 η οποία οδήγησε σε αύξηση του ποσοστού ανεργίας από 3,3% σε 6% σ' ένα μόνο χρόνο. Στους οικονομικούς παρατηρητές ήταν διάχυτη η πεποίθηση ότι η ύφεση του 1969-70 προκλήθηκε εκούσια από την αμερικανική κυβέρνηση⁴⁷.

(ii) Η χαλάρωση της περιοριστικής πολιτικής στις Η.Π.Α. το 1971. Σύμφωνα με πολλούς οικονομικούς παρατηρητές, ή αντιστροφή αυτή της μακροοικονομικής πολιτικής, η οποία συνδυάστηκε με μέτρα ελέγχου τιμών και μισθών, αποσκοπούσε στη συγκράτηση της μεγάλης αύξησης της ανεργίας ενόψει των προεδρικών εκλογών του 1972⁴⁸.

(iii) Η επεκτατική πολιτική που ακολούθησαν την ίδια περίοδο πολλές ευρωπαϊκές κυβερνήσεις παρά τον ψηλό ρυθμό πληθωρισμού. Σύμφωνα με τους

(47) Βλ. π.χ. Boddy και Crotty (1975), κυρίως σελ. 15, και Blinder (1971), σελ. 26.

(48) Βλ. Boddy και Crotty, όπ. πρ. και Blinder, όπ. παρ. κυρίως σελ. 142 - 145.

οικονομικούς παρατηρητές, καθοριστικούς παράγοντας στη διαμόρφωση της πολιτικής αυτής ήταν ο φόβος πολλών ευρωπαϊκών κυβερνήσεων μήπως επαναληφθούν οι φοιτητικές και εργατικές αναταραχές του 1968 - 69, σε συνδυασμό με το ότι το 1972 ήταν έτος εκλογών σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες⁴⁹.

(iv) Η επανάληψη της περιοριστικής πολιτικής στις Η.Π.Α. μετά τις εκλογές του 1972 η οποία, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντας, όπως η αύξηση στις τιμές του πετρελαίου, των γεωργικών προϊόντων και των άλλων πρώτων υλών, οδήγησε σε αύξηση του ποσοστού ανεργίας από 4,8% το 1973 σε 8,5% το 1975⁵⁰. Τα παραπάνω περιστατικά έδειξαν ξεκάθαρα ότι για να ανταποκρίνεται στη σύγχρονη πραγματικότητα μια θεωρία της μακροοικονομικής πολιτικής πρέπει να εξηγεί τους λόγους για τους οποίους πολλές φορές οι κυβερνήσεις στις καπιταλιστικές χώρες συμβάλλουν εκούσια στη δημιουργία υφέσεων και πληθωριστικών εξάρσεων. Αυτό ήταν κάτι που δεν μπορούσε να εξηγήσουν μέσα στα πλαίσια της θεωρίας τους οι Κεϋνσιανοί. Οι περισσότερες εργασίες πάνω στον εκλογικό - οικονομικό κύκλο δημοσιεύτηκαν το 1975 και μετά. Χωρίς αμφιβολία ένας βασικός στόχος των συγγραφέων τους ήταν να καλύψουν το κενό που είχε δημιουργηθεί ανάμεσα στην πραγματικότητα και τις μη μαρξιστικές ερμηνείες της αποσταθεροποιητικής επίδρασης της κυβερνητικής πολιτικής. Η αντιπαράθεση των πύθων χαρακτηριστικών περιστατικών της μακροοικονομικής πολιτικής της δεκαετίας του 1970 και της ερμηνείας της κυβερνητικής πολιτικής από τη θεωρία του εκλογικού - οικονομικού κύκλου δείχνει ξεκάθαρα τόσο τα θετικά σημεία όσο και τις αδυναμίες της θεωρίας αυτής.

Το δυνατό σημείο της θεωρίας του εκλογικού - οικονομικού κύκλου είναι η ικανότητα της να προβλέπει σωστά τη χρονομέτρηση των αντιστροφών της οικονομικής πολιτικής σε σχέση με το χρόνο διεξαγωγής των εκλογών. Έτσι, η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης των Η.Π.Α. πήρε περιοριστική στροφή μετά τις εκλογές του 1968 και του 1972 ακριβώς όπως προβλέπει η θεωρία του εκλογικού - οικονομικού κύκλου. Επιπλέον, τόσο η αμερικανική όσο και αρκετές ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έδωσαν μιαν επεκτατική στροφή στην οικονομική τους πολιτική το 1971 χωρίς αμφιβολία για να επηρεάσουν τα εκλογικά αποτελέσματα του 1972 υπέρ του κόμματός τους.

Το αδύνατο σημείο της θεωρίας του εκλογικού - οικονομικού κύκλου είναι η αδυναμία της να εξηγήσει την ένταση της περιοριστικής πολιτικής που ασκήθηκε στις Η.Π.Α. αλλά και σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, το 1969 και το 1973.

(49) Βλ. McCracken κ.ά. (1977), σελ. 52.

(50) Βλ. Blinder, *απ. παρ.*, π.χ. σελ. 145.

Σύμφωνα με τη θεωρία του εκλογικού - οικονομικού κύκλου η επεκτατική πολιτική των κυβερνήσεων πριν από τις εκλογές οδηγεί σε μείωση της ανεργίας και αύξηση του πληθωρισμού. Το μεγαλύτερο τμήμα των πληθωριστικών επιδράσεων της προεκλογικής πολιτικής εμφανίζεται με μια χρονική υστέρηση διαμέσου της τροφοδοτήσεως των πληθωριστικών προσδοκιών. Προκειμένου να διακόψουν την τροφοδότηση των πληθωριστικών προσδοκιών, μετεκλογικά οι κυβερνήσεις παίρνουν μέτρα περιοριστικής πολιτικής.

Εφόσον τα μετεκλογικά περιοριστικά μέτρα αποσκοπούν στην εξουδετέρωση των πληθωριστικών επιπτώσεων της ώθησης που δόθηκε στην οικονομία για προεκλογικούς λόγους, βγαίνει το συμπέρασμα ότι, σύμφωνα με τη θεωρία του εκλογικού - οικονομικού κύκλου, η ένταση της περιοριστικής πολιτικής μετά τις εκλογές πρέπει να βρίσκεται σε αντιστοιχία με την ένταση της επεκτατικής πολιτικής πριν τις εκλογές. Η ένταση της περιοριστικής πολιτικής το 1969 και το 1973 δεν παρουσίασε μια τέτοια αντιστοιχία. Για το λόγο αυτό, η οικονομική πολιτική της αμερικανικής κυβέρνησης στα δύο αυτά χρόνια δεν μπορεί να χαρακτηριστεί σαν μια απλή προσπάθεια εξουδετέρωσης των πληθωριστικών επιπτώσεων της ώθησης που δόθηκε στην οικονομία προεκλογικά.

Στο θέμα της έντασης της περιοριστικής πολιτικής του 1969 και 1973, η μαρξιστική άποψη για τη διαχείριση των κρίσεων παρουσιάζει μια βαθύτερη ερμηνευτική ικανότητα απότι η θεωρία του εκλογικού - οικονομικού κύκλου. Σύμφωνα με τη μαρξιστική άποψη, η αμερικανική οικονομία άρχισε να παρουσιάζει συμπτώματα κρίσης γύρω στο τέλος του 1965. Αυτό φαίνεται ιδιαίτερα στην εξέλιξη των κερδών τα οποία παρουσίασαν πτωτική τάση από το 1966, τόσο σαν μερίδιο του εθνικού εισοδήματος όσο και σαν ποσοστό του συνολικού κεφαλαίου⁵¹. Οι πολιτικές συνθήκες στις ΗΠΑ όμως ήταν τέτοιες που η αμερικανική κυβέρνηση όχι απλώς δεν διευκόλυνε αλλά, απεναντίας, προσπάθησε να αποτρέψει την εκδήλωση της κρίσης. Η επιλογή της κυβέρνησης Johnson να συνεχίσει τον πόλεμο του Βιετνάμ, έναν πόλεμο που δεν ήταν δημοφιλής σ' ένα πολύ μεγάλο τμήμα του αμερικανικού λαού, έκανε αναγκαία την αύξηση όχι μόνο των πολεμικών αλλά και των κοινωνικών δαπανών του δημοσίου χωρίς αντίστοιχη αύξηση των φόρων. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την διατήρηση της συνολικής ενεργής ζήτησης και της απασχόλησης σε ψηλά επίπεδα, πράγμα που οδήγησε σε μεγάλη αύξηση των μισθών και του εργατικού κόστους κατά μονάδα προϊόντος, επιτάχυνση του πληθωρισμού, επιδείνωση του αμερικανικού ισοζυγίου πληρωμών και παραπέρα μείωση του ποσοστού κέρδους⁵².

(51) Βλ. Nordhaus(1974).

(52) Βλ. Nordhaus (1974) και Boddy καιCrotty (1975).

Έτσι, όπως έχουν γράψει σχετικά οι αμερικανοί οικονομολόγοι Boddy και Crotty,

στο τέλος του 1968 είχε γίνει ξεκάθαρο ότι . . . μια ασυνήθιστα παρατεταμένη ύφεση τριών έως τεσσάρων χρόνων θα χρειαζόταν για να χαλαρώσει τις πιέσεις και να διορθώσει τις ανισορροπίες που είχαν δημιουργηθεί μετά από οχτώ χρόνια συνεχής οικονομικής έξαρσης και πέντε χρόνια σφιχτών αγορών εργασίας. Το 1969 η νέα κυβέρνηση άρχισε να αντιμετωπίζει το πρόβλημα με μια κλασική πολιτική ύφεσης. Οι δημόσιες δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες σε σταθερές τιμές μειώθηκαν σχεδόν κατά 6% σε σχέση με το 1968. Ο προϋπολογισμός της κεντρικής κυβέρνησης, ο οποίος το 1968 παρουσίασε έλλειμμα 6,5 δις δολλαρίων, το 1969 είχε πλεόνασμα 8,1 δις δολλαρίων. Ο ρυθμός μεταβολής της προσφοράς χρήματος, με τη στενή έννοια, από 8% περίπου το 1968 μειώθηκε σε 3,5% περίπου το 1969. Τα μέτρα αυτά, σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη κάμψη των περιθωρίων κέρδους, οδήγησαν στην επιθυμητή ύφεση. Η βιομηχανική παραγωγή άρχισε να πέφτει . . . και το ποσοστό ανεργίας . . . από 3,5 % το Δεκέμβριο του 1969 ανέβηκε σε 6% σ' ένα μόνο χρόνο⁵³.

Η έντονα περιοριστική αυτή πολιτική αντιστράφηκε πριν από το 1971 επειδή, όπως γράφουν οι Boddy και Crotty, «η συνέχιση της θα οδηγούσε σ' ένα τόσο ψηλό ποσοστό ανεργίας που δεν θα μπορούσε να μειωθεί σ' ένα πολιτικά αποδεκτό επίπεδο εγκαίρως για τις εκλογές του 1972»⁵⁴, για να συνεχιστεί όμως, ιδιαίτερα στο νομισματικό τομέα, μετά τις εκλογές, παρά τη βαθμιαία αύξηση της ανεργίας σε επίπεδα που δεν είχε φτάσει από την εποχή της Μεγάλης Οικονομικής Κρίσης της δεκαετίας του 1930⁵⁵.

Το τελικό συμπέρασμα που βγαίνει από την ανάλυση της αμερικανικής εμπειρίας είναι ότι, ενώ η θεωρία του εκλογικού - οικονομικού κύκλου είναι ιδιαίτερα αποδοτική στην ανάλυση της χρονομέτρησης των μεταστροφών της οικονομικής πολιτικής σε σχέση με το χρόνο διεξαγωγής των εκλογών, όμως δεν μπορεί από μόνη της να εξηγήσει άλλες διαστάσεις της οικονομικής πολιτικής οι οποίες σε συγκεκριμένες περιπτώσεις είναι και οι περισσότερο σημαντικές. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για την ένταση της περιοριστικής στροφής της αμερικανικής πολιτικής στις περιπτώσεις που εξετάστηκαν παραπάνω. Εξαιτίας της ηγετικής θέσης της

(53) Boddy και Crotty (1975), σελ. 15.

(54) Boddy και Crotty, όπ. παρ.

(55) Blinder (1971), ιδιαίτερα σελ. 184- 185.

αμερικανικής οικονομίας στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, τα πιο πάνω γεγονότα έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της κρίσης που μαστίζει την παγκόσμια οικονομία ακόμα και σήμερα. Γιαυτό, και η αδυναμία της θεωρίας του εκλογικού - οικονομικού κύκλου να εξηγήσει τα μέτρα αυτά είναι ιδιαίτερα κρίσιμη για την αξιολόγηση της ερμηνευτικής αξίας της θεωρίας στο σύγχρονο κόσμο. Προκειμένου να χρησιμοποιηθεί σε μια ερμηνεία της οικονομικής πολιτικής στο σύγχρονο κόσμο, η θεωρία του εκλογικού - οικονομικού κύκλου πρέπει απαραίτητα να συνδυαστεί με μια άλλη θεωρία, όπως η μαρξιστική, η οποία συσχετίζει την ένταση των μεταστροφών της οικονομικής πολιτικής με τις ανάγκες της συσσώρευσης του κεφαλαίου και ιδιαίτερα με την πορεία του ποσοστού κέρδους. Ειδικά, υπάρχει ο κίνδυνος η ερμηνεία του δευτερεύοντος, στην περίπτωση αυτή του πότε πάρθηκαν τα έντονα περιοριστικά μέτρα, να γίνει αφορμή αποσιώπησης μάλλον παρά ερμηνείας του σημαντικότερου προβλήματος, δηλαδή του γιατί πάρθηκαν τόσο έντονα περιοριστικά μέτρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bodley R. και Crotty J. (1975) «Class Conflict and Macro-Policy. The Political Business Cycle» στο Review of Radical Political Economics, vol. 7, no 1 (Spring 1975), σελ. 1-19.
- Blinder A.S. (1971), Economic Policy and The Great Stagflation. New York, Academic Press.
- Downs A. (1957) An Economic Theory of Democracy. New York, Harper & Row.
- Fair, R.C. «The Effect of Economic Events on Votes for President» στο Review of Economics and Statistics, vol. LX, (May), σελ. 159-173.
- Fine, B. και Harris L. (1979) Rereading Capital. London, Macmillan.
- Frey B.S. (1975) «On the Modelling of Politico - Economic Interdependence» στο European Journal of Political Research, vol. 3, σελ. 339 - 360.
- Frey B.S. (1978) «Politico - Economic Models and Cycles» στο Journal of Public Economics, vol. 9 (April), σελ. 203-220.
- Frey B.S. και Schneider F. (1978a) «An Empirical Study of Politico - Economic Interaction in the United States» στο Review of Economics and Statistics, vol. LX, (Μάιος), σελ. 174- 183.
- Frey B.S. και Schneider F. (1978b) «A Politico - Economic Model of the U.K.» στο Economic Journal, vol. 88, (Ιούνιος), σελ. 243 - 253.
- Friedman M. (1957) A Theory of the Consumption Function. Princeton, N. J., Princeton University Press.
- Friedman M. (1970) The Counter - Revolution in Monetary Theory. London, Institute of Economic Affairs.

- Goodhart, C.A.E. et Bhansali R.J. (1970) «Political Economy» στο Political Studies, vol. XVIII., σελ. 43-106.
- Hicks J.R. (1950) A Contribution to the Theory of the Trade Cycle. London, Oxford : Clarendon Press.
- Kaldor N. (1940) «A Model of the Trade Cycle» στο Economic Journal, vol. 50, (Μάρτιος), σελ. 79 - 92.
- Kalecki M. (1939) Essays in The Theory of Economic Fluctuations. London, Allen & Unwin.
- Kalecki M. (1943), «Political Aspects of Full Employment» στο Political Quarterly, (Οκτ.-Δεκ.) σελ. 322-331.
- Καράγιωργας Δ. (1979) Οι Οικονομικές Λειτουργίες του Κράτους. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.
- Kramer G.H. (1971) «Short-term Fluctuations in U.S. Voting Behavior, 1896- 1964» στο American Political Science Review, vol. 65, σελ. 131 - 143.
- Lindbeck, A. (1975) «Business Cycles, Politics and International Economic Dependence» στο Skandinaviska EnskildaBanken Quarterly Review, 2, σελ. 53 - 68.
- Lindbeck, A. (1976) «Stabilization Policy in Open Economies with Endogenous Politicians» στο American Economic Review, Papers and Proceedings, vol. 66, (Μάιος) σελ. 1-19.
- MacRae, C.D. (1977) «A Political Model of the Business Cycle» στο Journal of Political Economy, vol. 85, (Απρίλιος) σελ. 239-263.
- McCracken P. & άλλοι: Towards Full Employment and Price Stability. (A Report to the OECD by a Group of Independent Experts). OECD, 1977.
- Miliband R. (1973) The State in Capitalist Society. London, Quartet Books (εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1969 από τον οίκο Weidenfeld & Nicholson).
- Modigliani F. Brumberg R.E. (1954) «Utility Analysis and The Consumption Function» στο K.K. Kurihara (éd.), Post - Keynesian Economics. New Brunswick, N.J., Rutgers University Press.
- Modigliani F. & Ando A. (1963) «The Life Cycle Hypothesis of Saving : Aggregate Implications and Tests» στο American Economic Review, vol 53 (Μάρτιος), σελ. 55 - 84.
- Nordhaus W. D. (1974) «The Falling Share of Profits» στο Brookings Papers on Economic Activity, 1, σελ. 169 - 208.
- Nordhaus W.D. (1975) «The Political Business Cycle» στο Review of Economic Studies, vol XLII (2), (Απρίλιος), σελ. 169 - 190.
- Samuelson P.A. (1939) «Interaction Between the Multiplier Analysis and the Principle of Acceleration» στο Review of Economic Statistics, vol. XXI, (Μάιος), σελ. 75-78.
- Tufte, E.R. (1978) Political Control of The Economy. Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1978.
- Yaffé D. «Marx on Economic Crisis, Capital and the State» στο Economy and Society, vol. 2, no. 2, 1973, σελ. 186-232.